

TEITL	Achos Busnes Tai Gofal Ychwanegol (ECH). Cyngor Sir Ynys Môn (CSYM)
ADRAN/NAU	Cyflwyniad Achos Strategol Achos Economaidd Achos Ariannol Achos Masnachol Achos Rheoli Crynodeb
FERSIWN	Terfynol
DYDDIAD	23ain Mehefin 2014

Cynnwys

	Crynodeb Gweithredol	3
1	Cyflwyniad	7
1.1	Gweledigaeth ar gyfer Gofal Cymdeithasol i Oedolion	7
1.2	ECH: Diffiniad	8
1.3	Strwythur yr Achos Busnes	9
2	Yr Achos Strategol	10
2.1	Cyd-destun: Ynys Môn 2013-2033	12
2.2	Alaw: Ardal Amlwch	17
2.3	Cefni: Ardal Llangefni	23
2.4	Persbectif Staff Gofal Cymdeithasol Gweithredol CSYM	28
3	Yr Achos Economaidd	33
3.1	ECH: Tystiolaeth o ganlyniadau gwell ar gyfer pobl hŷn	34
3.2	ECH: Tystiolaeth o fod yn gost effeithiol	34
3.3	ECH: Buddion Economaidd Ehangach	35
3.4	Crynodeb	36
4	Achos Ariannol	37
4.1	ECH Model Gwasanaeth a Chostau	38
4.2	ECH Model Ariannol ac Arbedion	44
4.3	Crynodeb a Goblygiadau	48
4.4	ECH: Cyllid Cyfalaf	50
5	Yr Achos Masnachol	51
5.1	Y Galw am ECH: Barnau Pobl Hŷn	51
5.2	Datblygu ECH: Llanlordiaid Cymeithasol Cofrestredig	54
6	Yr Achos Rheoli	58
6.1	Fframwaith Comisiynu: Tai, llety a chefnogaeth gysylltiedig ar gyfer pobl hŷn	58
6.2	Trefniadau comisiynu ar gyfer: ECH Dewisiadau o ran Comisiynu	61
6.3	ECH: Manyleb	65
6.4	Ystyriaethau o ran Caffael	65
6.5	Yr Ymagwedd Arfaethedig	66
7	Crynodeb o Dystiolaeth	67
	Atodiad 1	69
	Atodiad 2	71
	Cyfeiriadau	71

Crynodeb Gweithredol

Cyflwyniad

Yn unol â'r dyheadau sy'n newid ar gyfer pobl hŷn, bydd y sylw o ran gofal a chefnogaeth ar Ynys Môn ar alluogi unigolion i aros yn eu cartrefi, gyda chymaint â phosibl o reolaeth ar bethau a chyfluoedd i chwarae rhan yn eu cymuned am gymaint â phosibl. Nid yw cynnal cartrefi preswyl traddodiadol yn gynaliadwy ac nid yw hyn yn diwallu anghenion ein dinasyddion hŷn. Pwrpas yr achos busnes hwn yw archwilio ac asesu'r angen am dai gofal ychwanegol (ECH) yn Amlwch a Llangefni ynghyd â hyfywedd ariannol hyn, gan gynnwys bod yn opsiwn arall yn lle defnyddio gofal preswyl, ac ochr yn ochr â datblygu asedau eraill fel Tai Gwarchod. Nid oes gan ECH ddiffiniad statudol ac fe geir sawl model gwahanol. Dyma'r prif nodweddion:

- Llety hunangynhwysol a hygyrch (mae gan breswylwyr hawliau tai fel tenantiaid a/neu lesddeiliaid);
- Gofal a chefnogaeth 24/7 ar gael gyda system larwm; darparir pecynnau gofal a chefnogaeth unigol yn ôl y gofyn; a
- Mynediad i gyfleusterau cymunol, prydau a gweithgareddau cymdeithasol

Mae'r achos busnes yn dilyn 'model pum achos' Llywodraeth Cymru, gan ystyried yr achosion strategol, economaidd, masnachol, ariannol a rheolaeth yn eu tro.

Yr Achos Strategol

Mae'r achos strategol yn archwilio'r dystiolaeth o'r angen posibl am ECH yn ardaloedd Amlwch a Llangefni, yn enwedig fel dewis arall yn lle defnyddio gofal preswyl.

Mae rhagolygon ar gyfer dalgylchoedd Amlwch a Llangefni yn awgrymu:

- Bydd cynnydd o 84% yn y boblogaeth dros 75 oed yn o 2013 i 2033;
- Yn Amlwch, mae angen am 34-41 o unedau o dai gofal ychwanegol (gan gynnwys 4-5 uned ar gyfer dementia) yn 2013, sy'n cynyddu i 62-75 uned (gan gynnwys 7-9 ar gyfer dementia) yn 2033;
- Yn Llangefni, mae angen 80 uned o dai gofal ychwanegol (gan gynnwys 9 uned ar gyfer dementia) yn 2013, sy'n cynyddu i 143 uned (gan gynnwys 17 ar gyfer dementia) yn 2033;
- Bydd nifer y cleientiaid gofal cartref yn dwblu (gan dybio meini prawf cymhwysedd presennol) o 2013 i 2033.

Mae data darpariaeth gwasanaeth gofal cymdeithasol yn dangos:

- Ym Mawrth 2014, roedd 42 o breswylwyr Alaw a 32 o breswylwyr Cefni, oedd yn 65 oed a throsodd, mewn gofal preswyl.
- Roedd tua thri chwarter y preswylwyr hyn yn cael eu hariannu gan CSYM; gyda'r gweddill yn ariannu eu hunain.
- Yn 2013/14, roedd 88 o breswylwyr Amlwch a 108 o breswylwyr Cefni yn derbyn gofal cartref.
- Roedd y mwyafrif helaeth (81% yn Amlwch a 87% yng Nghefni) naill ai'n berchenfeddiannwyr neu'n denantiaid preifat.

Mae nifer y lleoliadau gofal preswyl a'r pecynnau gofal cartref yn 2013/14 yn Amlwch a Llangefni tu hwnt i'r galw rhagamcanol am ECH yn y ddwy ardal hyn; sy'n awgrymu bod

digon o angen am ofal i gynnal datblygiad ECH yn y ddwy ohonynt. Byddai'r rhain yn cymryd lle cartrefi gofal preswyl a berchnogir gan y Cyngor ar hyn o bryd ac yn gweithio ochr yn ochr â datblygiad datblygiadau eraill o'r ddau ased presennol, fel Tai Gwarchod, a mentrau newydd fel Hybiau Cymunedol.

Persbectifau Staff Gofal Cymdeithasol Gweithredol CSYM

Er mwyn deall o dan ba amgylchiadau y gallai ECH ddarparu dewis hyfyw arall i ofal preswyl yn Amlwch a Llangefni, gofynnwyd i staff proffesiynol rheng flaen o fewn gofal cymdeithasol ac iechyd i nodi'r trothwyon allweddol ar gyfer rhoi rhywun hŷn mewn gofal preswyl ar hyn o bryd.

- Pobl sydd angen cymorth i fynd i'r toiled neu eu trosglwyddo ar adegau na ellir eu rhagweld/dros nos
- Methiant o ran rhywun i ofalu am unigolyn/pryder teuluoedd am y risgiau o ran eu perthynas yn byw ar eu pennau eu hunain
- Risgiau i'r unigolyn ei hun yn ogystal ag eraill o ganlyniad i ddementia

Mae'r dystiolaeth yn awgrymu y gall ECH gefnogi cyplau i barhau i fyw gyda'i gilydd ac i ofalu am ei gilydd yn ddiogel ac mewn modd cynaliadwy, ac y gall roi heddwch meddwl i berthnasau eraill tra'n eu galluogi i barhau i ddarparu rhywfaint o ofal a chefnogaeth yn barhaus.

Er mwyn iddo weithredu fel dewis hyfyw arall i'r rheiny a chanddynt ddementia a/neu anghenion na ellir eu rhagweld, rhaid i unrhyw gynllun ECH yn Amlwch neu Llangefni gynnig gofal a chefnogaeth 24/7 ynghyd ag arbenigedd/dyluniad hygyrch i gefnogi pobl a chanddynt ddementia.

Yr Achos Economaidd

Mae'r Achos Economaidd yn ystyried p'un a all ECH ddarparu canlyniadau gwell i bobl hŷn ynghyd â gwell gwerth am arian o gymharu ag opsiynau gofal eraill.

Roedd gwerthusiad diweddar o ECH ar gyfer y Rhwydwaith Dysgu a Gwella Tai wedi canfod:

- Bod tai gofal ychwanegol yn fodel ataliol, sy'n cefnogi annibyniaeth ac yn fodd o osgoi derbyniadau i ofal preswyl;
- Mae tai gofal ychwanegol yn fodel mwy cost effeithiol o gyflenwi gofal na modelau eraill gan gynnwys gofal preswyl a gofal yn y gymuned. Roedd y gwerthusiad yn nodi, ar gyfartaledd, bod cost ECH yn hanner cost gros y lleoliadau eraill.

Mae'r dystiolaeth ar ECH yn awgrymu y gall pobl hŷn brofi canlyniadau cadarnhaol mewn perthynas â:

- Gallu gweithredol;
- Lles cymdeithasol;
- Amgylchedd ffisegol, gan gynnwys hygyrchedd, diogelwch; a
- Hyrwyddo annibyniaeth a theimlo eu bod mewn rheolaeth o'u sefyllfa.

Yn ogystal, gall ECH greu buddion economaidd ehangach, er enghraifft: drwy leihau'r defnydd o ysbytai; rhyddhau tai i deuluoedd; creu hyb ar gyfer y gymuned leol; a hyrwyddo cyfleoedd ar gyfer cyflogaeth a mentrau lleol.

Yr Achos Ariannol

Mae'r Achos Ariannol yn egluro'r model gwasanaeth ECH a'r costau, ac yn cynnig model ariannol ac arbedion ar gyfer ECH.

Mae ECH yn cynnig y posibiliadau ar gyfer arbedion ac effeithlonrwydd ariannol:

- Mae'n fwy cost effeithiol i'r Cyngor ddarparu gofal mewn lleoliad ECH yn hytrach nag mewn Gofal Preswyl. Rhagamcanir y bydd yr arbedion ariannol yn rhwng £139,362 a £156,333 y flwyddyn yn Amlwch, a rhwng £152,922 a £170,193 y flwyddyn yn Llangefni (mae'r ffigyrau'n dibynnu ar y model cyflenwi gofal);
- Osgoi costau: gwneir arbedion pellach yn sgil peidio gorfod ariannu'r gost o ddod â chartrefi preswyl y Cyngor i fyny i safon dderbyniol. Dros dair blynedd, amcangyfrifir y ffigyrau hyn fel: Brwynog £257,946 a Phlas Penlan £388,983;
- Yn ogystal, byddai derbyniadau cyfalaf ychwanegol pe bai'r cartrefi/safleoedd yn cael eu gwerthu.

Mae datblygu ECH yn Amlwch a Llangefni yn gynaliadwy yn ariannol i'r Cyngor, nid yw'n gynaliadwy, yn ariannol ac yn strategol, i'r Cyngor gomisiynu ECH yn Amlwch a Llangefni ac i fod yn ddarparwr gofal preswyl yn yr ardaloedd hyn.

Mae ECH fel arfer yn opsiwn deniadol yn ariannol ar gyfer pobl hŷn o gymharu â gofal preswyl; mae'r cyfraniad ariannol uchaf ar gyfer gofal o fewn ECH yn is na hynny o fewn gofal preswyl ac, yn ogystal, mae gan rywun hŷn sy'n byw mewn ECH yr hawl i'r ystod lawn o fudd-daliadau lles felly bydd ganddynt fel arfer incwm wythnosol net uwch.

Yr Achos Masnachol

Mae'r achos Masnachol yn asesu hyfywedd ECH yn Amlwch a Llangefni yn seiliedig ar farnau pobl hŷn a darparwyr ECH posibl.

Buom yn siarad â 3 grŵp o bobl hŷn yn Amlwch a Llangefni a dadansoddwyd y 212 ymateb arolwg *Dweud eich Dweud'* CSYM o bobl sy'n byw yn nalgylch Amlwch:

- Nid oedd pobl hŷn oedd wedi rhoi eu barnau eisiau byw mewn cartref gofal preswyl.
- Mae pobl hŷn yn rhoi gwerth uchel iawn i gynnal eu hannibyniaeth.
- Gall yr opsiwn i symud i gartref llai, sy'n haws ei reoli, sy'n hygyrch ac wedi'i leoli'n gyfleus, fel ECH, brofi i fod yn ddeniadol i nifer sylweddol o bobl.

Cawsom gyfarfod gyda thair cymdeithas dai: mae pob un ohonynt yn ystyried bod Ynys Môn yn lleoliad addas ar gyfer datblygiad ECH, fodd bynnag, tra bod ganddynt ddiddordeb mewn datblygu ECH yn Llangefni, nid yw yr un ohonynt ar hyn o bryd wedi ymrwymo i ddatblygu ECH yn Amlwch.

Yr Achos Rheoli

Mae'r Achos Rheoli yn nodi'r ystyriaethau o ran comisiynu a chaffael ynghyd ag opsiynau ar gyfer datblygu ECH yn Amlwch a Llangefni.

Mae ystyriaethau allweddol mewn perthynas â chomisiynu ECH yn cynnwys:

- Yr angen i ECH ddarparu dewis hyfyw arall yn lle'r defnydd o ofal preswyl;
- Yr angen i gyflawni arbedion ac effeithiolrwydd ariannol ar gyfer y Cyngor;

- Yr angen i ddenu Landlordiaid Cymdeithasol Cofrestredig neu gyrff sefydliadau eraill i ystyried datblygu ECH ym Môn;
- Yr angen i ystyried nid yn unig sut y gellir defnyddio asedau eraill y Cyngor (gan gynnwys Tai Gwarchod), ond hefyd i fod yn greadigol o ran sut y gellir datblygu'r holl asedau a gwasanaethau sydd ar gael mewn modd cydlynus a strategol i sicrhau y caiff anghenion eu diwallu;
- Pwysigrwydd osgoi'r 'model' comisiynu a fabwysiadwyd ym Mhenucheldre.

Dylai 'gwasanaeth craidd' integredig, sy'n cynnwys cefnogaeth 24/7 ar y safle ynghyd â staff i roi gofal dros nos, ynghyd â phecynnau ychwanegol personol o ofal cartref fel y bo angen alluogi cynllun ECH i weithredu fel dewis effeithiol (ac yn rhatach yn gyffredinol) yn lle gofal preswyl.

Bydd y Cyngor yn gweithio o fewn y canllawiau caffael priodol i sicrhau y cyflawnir gwerth gorau a bod y drefn briodol yn cael ei dilyn.

1. Cyflwyniad

1.1. Gweledigaeth ar gyfer Gofal Cymdeithasol i Oedolion

Mae'r ddarpariaeth ar gyfer gofalu am bobl hŷn ar Ynys Môn yn newid a bydd hynny'n parhau am beth amser eto. Er bod ysgogiad economaidd yn hyn o beth, mae'n bwysig cydnabod mai un o'r pethau mwyaf arwyddocaol sy'n sbarduno newid yw'r hyn sy'n ddisgwyliedig gan bobl hŷn (gan gynnwys y rhai nad ydynt eto'n "hen") o ran gofal wrth iddynt fynd yn hŷn ac angen peth cymorth. Y neges glir i Ynys Môn, yng Nghymru, y DU, Ewrop a'r byd i gyd, yw bod pobl yn dymuno aros yn eu cartrefi, gan aros yn eu cymunedau a'u cefnogi ganddynt (a gall hyn gwmpasu ystod eang o ddiffiniadau cymdeithasol, economaidd, gwleidyddol a daearyddol) a chynnig cymaint o reolaeth a dewis ag sy'n bosib.

Mae'n amlwg hefyd bod modelau gofal sydd wedi bod ar waith ers peth amser ac sydd wedi rhoi gwasanaeth da i lawer, megis cartrefi preswyl, ac sydd bellach yn llai apelgar i ddefnyddwyr arfaethedig o'r gwasanaethau nac yn economaidd hyfyw. Ymhellach, maent wedi eu disodli gan fodolau amgenach sy'n cynnig gwell canlyniadau o safbwynt gofal a safon byw. Mewn Tai Gofal Ychwanegol er enghraifft, dengys tystiolaeth bod y bobl sydd yn byw yno yn byw bywydau hirach ac yn mwynhau gwell safon byw na'r rhai mewn gofal preswyl. Mae ymgynghori lleol yn cefnogi'r newid hwn at ddarpariaeth o Ofal Ychwanegol i ffwrdd o'r cartrefi gofal preswyl traddodiadol.

Mae Ynys Môn eisoes wedi gwneud rhai newidiadau. Mae wedi cyflwyno model o "Ail-alluogi" sy'n cynnig ymyrraeth ddwys mewn achosion o argyfwng mewn gofal sy'n galluogi defnyddiwr y gwasanaeth i barhau i fyw heb ddibynnu ar lefelau o ofal gan lwyddo i fyw'n annibynnol yn eu cartrefi eu hunain. Rydym yn datblygu modelau o gyd-gynhyrchu gyda chymunedau i weld beth ellir ei ddarparu y tu hwnt/law yn llaw â gwasanaethau sydd yn perthyn i'r Cyngor neu a redir ganddo, gan weithio i ddatblygu modelau o "Ganolbwynt Cymunedol" a gweithio gyda chwmnïau lleol preifat a'r trydydd sector a sefydliadau i hybu a chefnogi'r ddarpariaeth o wasanaethau fel gofal cartref neu brydau bwyd yn y cartref.

Mae'r angen am newidiadau o'r fath ynghyd â'r cadarnhad o ran strategaeth a pholisi ar gyfer y cyfeiriad hwn wedi'u cynnwys o fewn Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014. Yn hon, o ran Gwasanaethau i Oedolion mewn cynghorau, mae'r pwyslais yn y dyfodol yn cael ei roi'n glir ar ddatblygu eu rôl i fod y un o ddarparu gwybodaeth a chyfeirio ymlaen, grymuso cymunedau, datblygu rôl gryfach fel comisiynydd yn hytrach na darparwr gwasanaethau ac edrych i wneud ymyraethau'n rhai tymor byr ac yn rhai sy'n ail-alluogi.

Bydd pwyslais y gofal a'r gefnogaeth i'r dyfodol ar roi defnyddwyr unigol y gwasanaeth yng nghalon y gofal a'u galluogi i aros yn eu cartref am y cyfnod hiraf posib, gyda chymaint o gysylltiad â'u cymunedau â phosib. Nid yw cynnal cartrefi gofal traddodiadol yn gynaliadwy ac nid yw'n cwrdd â gofynion ein pobl hŷn. Serch hynny, cydnabyddir y bydd rhai pobl hŷn sydd â'r anghenion uchaf o ofal yn parhau i fod angen rhai gwasanaethau gofal nyrsio cofrestredig. Nod yr Achos Busnes yw datblygu darpariaeth o wasanaeth allweddol er mwyn sicrhau ei bod yn unol â gweledigaeth a model sydd ynghlwm â dyfodol y gwasanaeth.

Mae hwn yn achos busnes mewn perthynas â diwallu anghenion pobl hŷn drwy ddatblygu Tai Gofal Ychwanegol (ECH) ar Ynys Môn ac ailystyried y rôl a chwaraeir gan gartrefi preswyl o fan diwallu angen o'r fath. Yn ogystal, mae angen sicrhau bod strategaethau'n cyweddu o ran Gofal Tai Ychwanegol a'r defnydd o Dai Gwarchod y Cyngor i helpu i ddiwallu ystod o

anghenion tai, gofal a chefnogaeth (mae asesiad o rôl Tai Gwarchod y Cyngor y tu hwnt i gwmpas yr achos busnes hwn).

Diben yr achos busnes hwn yw archwilio ac asesu'r angen am ddatblygu ECH yn Amlwch a Llangefni, a'r hyfywedd ariannol ar gyfer gwneud hyn, fel opsiwn amgenach yn hytrach na gofal preswyl.

1.2. ECH: Diffiniad

Nid oes diffiniad statudol yn gysylltiedig â thai gofal ychwanegol. Yn wahanol i gartrefi gofal preswyl neu ofal nyrsio, nid oes unrhyw safonau neu reoliadau cenedlaethol cytunedig. Nid yw creu categorïau o ofal ychwanegol yn rhwydd nac yn bosibl mewn gwirionedd. Mae'n haws ystyried gofal ychwanegol, yn enwedig mewn perthynas â model ar gyfer Ynys Môn, o safbwynt nodweddion *allweddol* sy'n rhan o ddatblygiad ac yna'r rheolaeth weithredol a'r ddarpariaeth. Yn ymarferol mae cynlluniau a ddisgrifir fel rhai gofal ychwanegol yn amrywio'n sylweddol mewn maint, cyfleusterau, natur y llety, y gofal a ddarperir, trefniadau rheoli, arian a staffio, a'r berthynas â'r gymuned ehangach.

O fewn cyd-destun datblygiad tai gofal ychwanegol ar Ynys Môn i'r dyfodol, mae nodweddion tai gofal ychwanegol yn debygol o gynnwys:

- ◆ Llety annibynnol yn ymgorffori nodweddion dylunio i hybu annibyniaeth a diogelwch.
- ◆ Darparu gofal a chymorth yng nghartref yr unigolyn os bydd angen hynny.
- ◆ Gofal 24/7 ar gael ar system larwm.
- ◆ Cyfleusterau cymunol
- ◆ Prydau bwyd ar gael
- ◆ Cyfarpar arbenigol i roi cymorth i gwrdd ag anghenion preswylwyr mwy bregus neu anabl, megis ar gyfer ymolchi
- ◆ Gweithgareddau cymdeithasol ar y safle a/neu wedi eu trefnu

Y nodweddion allweddol sy'n gwahaniaethu tai gofal ychwanegol a chartrefi gofal preswyl yw:

- ◆ Llety anibynnol, nid ystafell yn unig (gan gynnwys ystafelloedd en-suite)
- ◆ Gall y ddarpariaeth o ofal fod ar wahân o'r ddarpariaeth o dai
- ◆ Gellir darparu gofal yn llawer iawn haws ar lefel unigol
- ◆ Gall y preswylwyr fod yn denantiaid sicr neu'n berchnogion gyda sicrwydd o denantiaeth nid trwyddedeion

Serch hynny, oherwydd amrywiaeth y boblogaeth a natur wledig y rhan fwyaf o Ynys Môn, bydd angen i 'fodelau' o dai gofal ychwanegol fod yn hyblyg ac â'r gallu i addasu ac efallai na fyddant yn cynnwys y nodweddion hyn i gyd, ond gallant barhau i fod yn effeithiol werth gwrdd ag anghenion tai a gofal pobl hŷn.

1.3. Strwythur yr Achos Busnes

Datblygwyd yr achos busnes yn unol â chanllawiau cyfredol Llywodraeth Cymru mewn perthynas â chynnwys a strwythur yr adroddiadau achos busnes (y 'model pum achos'), ac mae'n cynnwys yr adrannau canlynol.

Achos strategol: yn archwilio'r dystiolaeth am yr angen posib yn ardaloedd Amlwch a Llangefni.

Achos economaidd: yn ystyried y dystiolaeth o safbwynt a all ECH gynnig canlyniadau gwell ar gyfer pobl hŷ a chynnig gwell gwerth am arian o'i gymharu ag opsiynau gofal eraill.

Achos ariannol: yn gosod y cyd-destun ariannol: arian gan CSYM ar gyfer gwasanaethau gofal, eglurhad ar fodel gwasanaeth a chostau tai gofal ychwanegol (ECH), ynghyd â model ariannol ac arbedion arfaethedig ar gyfer ECH.

Achos masnachol: yn asesu'r achos masnachol ar gyfer ECH yn Amlwch a Llangefni yn seiliedig ar farnau pobl hŷn a darparwyr ECH arfaethedig.

Achos rheoli: yn nodi'r ystyriaethau o ran comisiynu a chaffael ynghyd ag opsiynau ar gyfer datblygu ECH yn Amlwch a Llangefni.

2. Yr Achos Strategol

Crynodeb

Dros y cyfnod 2013 – 2033 bydd cyfanswm o boblogaeth sydd dros 65 oed yn cynyddu o 16994 i 23644, cynnydd o 39.13%. Fodd bynnag, yr hyn sydd fwyaf arwyddocaol yw, o ran y garfan o bobl dros 75 oed fel canran o'r boblogaeth sydd dros 65 oed, bydd yn cynyddu o 44.12% yn 2013 i 58.25% erbyn 2033.

Bydd cynnydd o 53.60% yn y boblogaeth 75-84 oed dros y cyfnod 2013 – 2033 gyda'r twf mwyaf sylweddol yn y cyfnod hyd at 2023. Bydd cynnydd o 152.68% yn y boblogaeth 85+ dros y cyfnod 2013 – 2033 gyda chynnydd yn y garfan hon o'r boblogaeth yn ystod bob cyfnod 5 mlynedd hyd at 2033.

Amcangyfrifir, o ran ECH yn Amlwch, bod angen tua 34-41 o unedau yn 2013 a fydd yn codi i 62-75 erbyn 2033.

Amcangyfrifir, o ran ECH yn Llangefni, bod angen 80 uned yn 2013 a fydd yn codi i 143 uned erbyn 2033.

Mae nifer y lleoliadau gofal preswyl a nifer y pecynnau gofal cartref yn 2013/14 yn mynd y tu hwnt i'r angen a ragamcanir am ECH sy'n dangos bod tystiolaeth sy'n cadarnhau bod angen digonol am ofal i gynnal datblygiad ECH yn Amlwch a Llangefni gan gynnwys y ffaith ei fod yn fodel gofal amgen i'r defnydd o ofal preswyl.

Mae'r Achos Strategol yn archwilio'r dystiolaeth am y galw posib o ECH yn ardal Amlwch a Llangefni, yn enwedig fel rhywbeth amgenach na'r defnydd o ofal preswyl.

Mae'n defnyddio'r wybodaeth a ddaw o adroddiad diweddar *Asesiad o Anghenion Pobl Hŷn ar Ynys Môn 2013-2033: Tai, Llety a Chymorth Cysylltiedig*, mewn perthynas â phroffil demograffig y boblogaeth sy'n 55 neu'n hŷn, rhagdybiaethau o angen tai a llety arbenigol pobl hŷn i'r dyfodol, tai gofal ychwanegol yn benodol, a rhagdybiaeth o'r angen am ofal a gwasanaethau cefnogol ar gyfer pobl hŷn.

Mae'r achos strategol yn asesu'r dystiolaeth hon yn erbyn y defnydd o wasanaethau gofal preswyl a gwasanaethau gofal cartref yn 2013/14 gan bobl hŷn sy'n 65 oed neu'n hŷn yn ardaloedd Amlwch a Llangefni.

Mae'r Achos Strategol yn cwmpasu:

- ◆ Cyd-destun: Ynys Môn. Proffil demograffig a'r angen a ragdybir ar gyfer tai arbenigol, yn cynnwys ECH, a gwasanaethau gofal/cefnogol.
- ◆ Alaw: Ardal Amlwch. Proffil demograffig a'r angen a ragdybir ar gyfer tai arbenigol, yn cynnwys ECH, a gwasanaethau gofal/cefnogol.
- ◆ Cefni: Ardal Llangefni. Proffil demograffig a'r angen a ragdybir ar gyfer tai arbenigol, yn cynnwys ECH, a gwasanaethau gofal/cefnogol.

- ◆ Persbectif Staff o Ofal Cymdeithasol Gweithredol yn CSYM. Data ansoddol mewn perthynas â'r angen posib am ECH law yn llaw â'r dystiolaeth o angen meintiol.

2.1. Cyd-destun: Ynys Môn 2013-2033

Er mwyn gosod yr angen am ECH yn Amlwch a Llangefni yn ei gyd-destun, mae'r adran hon yn crynhoi, ar gyfer Ynys Môn, y proffil demograffig a'r angen a ragdybir am dai arbenigol, yn cynnwys ECH, a gwasanaethau gofal/cefnogol.

2.1.1. Ynys Môn: Rhagdybiaethau poblogaeth oed 55 neu'n hŷn 2013 - 2033

Mae tabl 2.1 (isod) yn amlygu rhagdybiaethau poblogaeth ar gyfer y garfan dros 55 oed dros y cyfnod 2013-2033 gyda chategorïau oedran o fewn hynny.

Tabl 2.1. Rhagdybiaethau poblogaeth ar gyfer y garfan dros 55 oed dros y cyfnod 2013-2033

	2013	2018	2023	2028	2033
55 -64	9693	9722	9863	10006	10151
65-69	5413	5073	4807	4985	5109
70-74	4082	5462	4810	4579	4761
75-79	3083	3661	4626	4388	4202
80-84	2140	2573	3127	4000	3821
85-89	1426	1566	1969	2449	3177
90+	850	1132	1431	1928	2574
Cyfanswm	26687	29189	30633	32335	33795

Ffynhonnell StatsCymru (CSYM)

Mae tabl 2.2 (isod) yn crynhoi rhagdybiaethau poblogaeth y rhai 55-64 oed, cyfanswm y rhai 65 oed a hŷn a'r boblogaeth dros 75 oed ar gyfer y cyfnod 2013-2033.

Tabl 2.2. Crynodeb o ragdybiaethau poblogaeth: Carfan dros 55 oed ar gyfer y cyfnod 2013-2033

	2013	2018	2023	2028	2033
55 -64	9693	9722	9863	10006	10151
65+	16994	19467	19763	22329	23644
75+	7499	8932	11153	12765	13774

Ffynhonnell StatsCymru (CSYM)

Dros y cyfnod 2013 o 2013 bydd cyfanswm poblogaeth dros 65 yn cynyddu o 16994 i 23644, sef cynnydd o 39.13%. Serch hynny, yr hyn sydd fwyaf arwyddocaol yw y bydd y bydd y garfan dros 75 oed fel canran o'r boblogaeth dros 65 oed yn cynyddu o 44.12% yn 2013 i 58.25% erbyn 2033.

Mae tabl 2.3. yn dangos mewn mwy o fanylder y duedd o safbwynt cynnydd/gostyngiad canrannol ym mhoblogaeth y rhai dros 65 oed yn seiliedig ar y ffigurau yn nhabl 2.2.

Tabl 2.3. Tueddiadau: Poblogaeth dros 65 oed

	% cynnydd 2013 – 2018	% cynnydd 2018 - 2023	% cynnydd 2023 - 2028	% cynnydd 2028 - 2033	% cynnydd 2013 - 2033
65+ cyffredinol	14.55	1.52	12.98	5.88	39.13
65-74	10.95	-8.71	-0.55	3.19	3.94
75+ cyffredinol	19.11	24.86	14.45	7.90	83.67
75-84	19.35	24.36	8.19	-4.35	53.60
85+ cyffredinol	18.54	26.01	28.73	31.39	152.68

Mae'r cynnydd cyffredinol o 39% yn y boblogaeth dros 65 oed dros y cyfnod 2013 – 2033 yn arwyddocaol, er, mae'n cuddio rhai newidiadau dramatig a welir yn y tabl uchod. Mae'r cynnydd yng ngharfan 65-74 oed yn fach, 3.94% dros y cyfnod 2013 – 2033. Mae'r cynnydd mwyaf dramatig i'w weld yng ngharfannau 75 – 84 oed ac 85 +. **Bydd poblogaeth 75-84 oed yn cynyddu 53.60% dros y cyfnod 2013 – 2033 gyda'r cyfnod o dwf mwyaf arwyddocaol hyd at 2023. Bydd poblogaeth 85+ yn cynyddu 152.68% rhwng y cyfnod 2013 – 2033 gyda chynnydd i'w weld yn y garfan boblogaeth hon bob 5 mlynedd hyd at 2033.**

Mae Ynys Môn yn wynebu cynnydd sylweddol yn y boblogaeth dros 75 oed dros yr 20 mlynedd nesaf. Mae hyn yn arwyddocaol oherwydd dyma'r oed lle disgwylir dechrau gweld pobl gydag anghenion gofal arbenigol mewn tai a llety, yn cynnwys tai gofal ychwanegol a gofal preswyl/nyrsio.

2.1.2. Angen i'r dyfodol: ar gyfer tai a llety arbenigol a gofal/cymorth

Bu i'r adroddiad diweddar *Asesiad o Anghenion Pobl Hŷn ar Ynys Môn 2013-2033: Tai, Llety a Chymorth Cysylltiedig*, amlygu:

- ◆ Yr angen a ragdybir am dai a llety arbenigol ar Ynys Môn hyd at 2033 (gweler tabl 2.4 isod);
- ◆ Yr angen a ragdybir am wasanaethau gofal a chymorth ar Ynys Môn hyd at 2033 (gweler tabl 2.5 isod)

Dylid ystyried y rhagdybiaethau ar gyfer yr angen am dai arbenigol, llety a chymorth ategol i'r dyfodol fel **canllaw am y galw i'r dyfodol yn hytrach na rhagdybiaeth ddiffiniol**. Y bylchau allweddol yn y farchnad bresennol am dai a llety arbenigol a awgrymir gan y rhagdybiaethau hyn sy'n berthnasol i ddatblygiad ECH yw:

- ◆ Bylchau sylweddol mewn argaeledd mathau arbenigol o dai sy'n cynnig gwahanol lefelau o ofal a chymorth yn cynnwys tai gofal ychwanegol; **283 o unedau tai gofal ychwanegol a chynyddu i 566 o unedau pellach erbyn 2033.**
- ◆ Mae bwlch ar gyfer pobl sy'n dioddef o ddementia sydd angen byw mewn tai a gefnogir gyda gofal nad ydynt angen nac yn dymuno byw mewn gofal preswyl; **45 o**

unedau ychwanegol o ddarpariaeth dai ar gyfer dementia yn 2013 gan gynyddu i 83 o unedau ychwanegol erbyn 2033.

Dylid ystyried y rhagdybiaethau ar gyfer yr angen am ofal a gwasanaethau cefnogol i'r dyfodol fel **canllaw am y galw i'r dyfodol yn hytrach na rhagdybiaeth ddiffiniol**. Y bylchau allweddol yn y farchnad bresennol am wasanaeth gofal a chefnogaeth i'r dyfodol sy'n berthnasol i ddatblygiad ECH yw:

- ◆ **Ni fydd y cyflenwad presennol a'r ystod o wasanaethau gofal a chefnogaeth yn medru cwrdd â'r twf a ragwelir i'r dyfodol yn y galw am ofal a chefnogaeth** oherwydd y twf ym mhoblogaeth y rhai 65 oed ac yn hŷn a'r cynnydd sylweddol yn y ffactorau sy'n effeithio ac yn dylanwadu ar yr angen i'r dyfodol.
- ◆ Rhagdybir **cynnydd dros 100% erbyn 2033** yn yr angen am wasanaethau gofal a chefnogaeth sy'n cynnwys gofal cartref, ailalluogi a gwasanaeth gofal seibiant, oherwydd y cyfuniad o dwf ym mhoblogaeth y rhai dros 65 oed a'r cynnydd a ragdybir mewn ffactorau eraill sy'n sbarduno'r galw am wasanaethau gwasanaethau cymdeithasol.
- ◆ Rhagdybir bron i **60% o gynnydd** yn yr angen am ofal a chefnogaeth o ganlyniad i dwf yn yr achosion o dementia ymhlith y rhai dros 65 oed erbyn 2030.

Tabl 2.4. Ynys Môn: Rhagdybiaeth o'r angen am dai a llety arbenigol hyd at 2033

Mathau o Dai / Llety	1. Darpariaeth bresennol (unedau)	2. Darpariaeth bresennol (cymhareb fesul 1000 pobl 75+)	3. Cymhareb o ddarpariaeth a awgrymwyd (fesul 1000 pobl 75+)	2013 Pobl 75+ 7,499		2023 Pobl 75+ 11,153		2033 Pobl. 75+ 13,774	
				4. Rhagdybiaeth o'r nifer o unedau fydd eu hangen 2013	5. Cynnydd/gostyngiad	6. Rhagdybiaeth o'r nifer o unedau fydd eu hangen 2023	7. Cynnydd/gostyngiad	8. Rhagdybiaeth o'r nifer o unedau fydd eu hangen 2033	9. Cynnydd/gostyngiad
Tai lloches i'w rhentu	556	74.14	60	449	-107	669	+113	826	+270
Tai ymddeol ar les	31	4.13	75	562	+531	836	+805	1033	+1002
Tai gofal ychwanegol	54	7.20	15	112	+58	167	+113	207	+153
♦ I'w rhentu	0	0	30	225	+225	334	+334	413	+413
♦ Ar werth									
Darpariaeth dai ar gyfer dementia	0	0	6	45	+45	67	+67	83	+83
Gofal cofrestredig: darpariaeth nysio/dementia	258	23.60	40	300	+42	446	+188	551	+293

Ffynhonnell: Asesiad o Anghenion Pobl Hŷn ar Ynys Môn 2013-2033: Tai, Llety a Chymorth Cysylltiedig

Noder: 'Darpariaeth yn y cartref ar gyfer dementia' yw tai gofal ychwanegol sy'n addas ar gyfer pobl sy'n dioddef o dementia

Tabl 2.5. Ynys Môn: Poblogaeth dros 65: Rhagdybiaeth o'r angen am ofal a gwasanaethau cefnogol hyd at 2033

Math o wasanaeth	2013 65+ pobl.	2013 Rhagdybiaeth o'r angen: Nifer o gleientiaid	Cymhareb: darpariaeth fesul 1000 65+ pobl.	2023 Angen a ragdybir (pobl 65+: 19763)	2033 Angen a ragdybir (pobl 65+: 23644)
Gofal cartref	16994	582	34.24	835	1190
Ailalluogi	16994	355	20.89	510	726
Gofal seibiant	16994	326	19.18	472	676
Teleofal/Larymau cymunedol	16994	2639	155.29	3790	5397

Ffynhonnell : Aseiad o Anghenion Pobl Hŷn ar Ynys Môn 2013-2033: Tai, Llety a Chymorth Cysylltiedig

2.2. Alaw: Ardal Amlwch

2.2.1. Poblogaeth dros 65 Oed

Mae tabl 2.6. yn dangos y boblogaeth dros 65 oed dros y cyfnod 2013 – 2033. Rhagdybir y bydd poblogaeth dros 65 oed yn cynyddu 39% dros y cyfnod hwn.

Tabl 2.6. Poblogaeth dros 65 oed 2013 – 2033

Alaw	Gwaelodlin (2010)			Amcangyfrif poblogaeth dros 65 oed				
	Cyfanswm pobl	65+ pobl	65+ fel % o gyfanswm pobl.	2013	2018	2023	2028	2033
	11328	2749	24.26	3041	3483	3536	3995	4230

Ffynhonnell: CSYM/StatsCymru

Mae tabl 2.7. yn dangos y boblogaeth dros 75 oed dros y cyfnod 2013 – 2033. Rhagdybir y bydd poblogaeth dros 75 oed yn cynyddu 84% dros y cyfnod hwn.

Tabl 2.7. Poblogaeth dros 75 oed 2013 – 2033

Alaw	Gwaelodlin (2010)			Amcangyfrif poblogaeth dros 75 oed				
	Cyfanswm pobl	75+ pobl	75+ fel % o gyfanswm pobl.	2013	2018	2023	2028	2033
	11328	1222	10.78	1341	1597	1994	2282	2462

Ffynhonnell: CSYM/StatsCymru

2.2.2. Rhagdybiaeth o'r Angen am Dai a Gofal/Cefnogaeth Arbenigol

Amlygodd yr adroddiad diweddar, *Asesiad o Anghenion Pobl Hŷn ar Ynys Môn 2013-2033: Tai, Llety a Chymorth Cysylltiedig* y:

- ◆ Rhagdybiaeth o'r angen am dai a llety arbenigol yn Alaw hyd at 2033 (tabl 2.8 isod). Mae hyn yn cynnwys yr angen a ragdybir am ECH a 'darpariaeth dai ar gyfer dementia' (a all fod yn rhan o'r cynllun ECH);
- ◆ Rhagdybiaeth o'r angen am wasanaethau gofal a chefnogaeth yn Alaw hyd at 2033 (gweler tabl 2.9 isod)

Mae'r ffigurau a ragdybir ar gyfer Alaw wedi eu haddasu ar gyfer Amlwch i adlewyrchu 'dalgyllch' poblogaeth Amlwch o fewn ardal ehangach Alaw. Defnyddiwyd amcangyfrif o 50-60% o boblogaeth Alaw (ar gyfer 65 oed a hŷn a 75 oed a hŷn) fel gwaelodlin ar gyfer Amlwch ar gyfer rhagdybio'r angen am wasanaethau tai a gofal/cefnogaeth arbenigol i'r dyfodol.

Table 2.8. Alaw: Rhagdybiaeth o'r angen am dai/llety arbenigol hyd at 2033

Mathau o Dai/Llety Housing/	1. Darpariaeth bresennol (unedau)	2. Darpariaeth bresennol (cymhareb fesul 1000 pobl 75+)	3. Cymhareb o ddarpariaeth a awgrymwyd (fesul 1000 pobl 75+)	2013 Pobl. 75+ 1,341		2023 Pobl. 75+ 1,994		2033 Pobl. 75+ 2,462	
				4. Rhagdybiaeth o'r nifer o unedau fydd eu hangen 2013	5. Cynnydd/gostyngiad	6. Rhagdybiaeth o'r nifer o unedau fydd eu hangen 2023	7. Cynnydd/gostyngiad	8. Rhagdybiaeth o'r nifer o unedau fydd eu hangen 2033	9. Cynnydd/gostyngiad
Tai gofal ychwanegol	0	0	15	20	+20	30	+30	37	+37
♦ I'w rhentu	0	0	30	40	+40	60	+60	74	+74
♦ Ar werth				60		90		111	
Is-gyfanswm									
Darpariaeth dai ar gyfer dementia	0	0	6	8	+8	12	+12	15	+15

Ffynhonnell: Asesiad o Anghenion Pobl Hŷn ar Ynys Môn 2013-2033: Tai, Llety a Chymorth Cysylltiedig

Noder: 'Darpariaeth yn y cartref ar gyfer dementia' yw tai gofal ychwanegol sy'n addas ar gyfer pobl sy'n dioddef o dementia

Amlwch: Rhagdybiaeth o'r angen am dai/llety arbenigol hyd at 2033

Mathau o Dai/Llety				2013 Rhagdybiaeth o'r nifer o unedau fydd eu hangen		2023 Rhagdybiaeth o'r nifer o unedau fydd eu hangen		2033 Rhagdybiaeth o'r nifer o unedau fydd eu hangen	
Tai gofal ychwanegol				30-36 uned		45-54 uned		55-66 uned	
Darpariaeth yn y cartref ar gyfer dementia				4-5 uned		6-7 uned		7-9 uned	

Achos Busnes Tai Gofal Ychwanegol

Tai gofal ychwanegol : Cyfanswm				34-41 uned		51-61 uned		62-75 uned	
------------------------------------	--	--	--	------------	--	------------	--	------------	--

Yn seiliedig ar 50-60% o'r rhagdybiaethau ar gyfer Alaw o'r unedau ECH a darpariaeth yn y cartref ar gyfer dementia

Tabl 2.9. Alaw: Amcangyfrif o'r angen am wasanaethau gofal a chefnogaeth hyd at 2033

Math o wasanaeth	2013 65+ pobl.	2013 Rhagdybiaeth o'r angen: Nifer o gleientiaid	Cymhareb: darpariaeth fesul 1000 65+ pobl.	2023 Rhagdybiaeth o'r angen: (pobl 65+: 3536)	2033 Rhagdybiaeth o'r angen: (pobl 65+: 4230)
Gofal cartref	3041	97	31.89	139	198
Ailalluogi	3041	46	15.12	66	94
Gofal seibiant	3041	49	16.11	71	102
Teleofal/Larymau cymunedol	3041	407	133.83	584	832

Ffynhonnell: Asesiad o Anghenion Pobl Hŷn ar Ynys Môn 2013-2033: Tai, Llety a Chymorth Cysylltiedig

Amlwch: Rhagdybiaeth o'r angen am wasanaethau gofal a chefnogaeth hyd at 2033

Math o wasanaeth		2013 Nifer o gleientiaid		2023 Rhagdybiaeth o'r angen	2033 Rhagdybiaeth o'r angen
Gofal cartref		48-58		70-83	99-119
Ailalluogi		23-28		33-40	47-56
Gofal seibiant		25-29		36-43	51-61
Teleofal/Larymau cymunedol		204-244		292-350	416-499

Yn seiliedig ar 50-60% o'r rhagdybiaethau o'r angen ar gyfer gwasanaethau gofal a chefnogaeth ar gyfer Alaw

2.2.3. Darparu Gwasanaeth

Mae tabl 2.10 yn dangos y ddarpariaeth o wasanaethau gofal preswyl i gleientiaid o Alaw hyd at 31 Mawrth 2014

Tabl 2.10: Alaw: Gosodiadau o wasanaethau gofal preswyl hyd at 31/03/2014

Cyfanswm o osodiadau gofal cofrestredig	Cleientiaid 65+ Ariannwyd gan CSYM	Clients 65+ Ariannwyd eu hunain
42	34	8

Ffynhonnell: CSYM, 2014

O'r 42 o gleientiaid a osodwyd o Alaw, rhoddir 31 o gleientiaid mewn cartrefi yn Amlwch (Brwynog a Bryn y Môr).

O ddadansoddiad diweddar o benderfyniadau panel yn Alaw dros y deunaw mis diwethaf, mae'r nifer o osodiadau i mewn i ofal preswyl wedi gostwng o ganlyniad i Bolisi'r Cyngor i geisio rhoi cymorth i ragor o unigolion yn eu cartrefi eu hunain gyda phecyn o ofal cartref. Dros y cyfnod o 18 mis o fis Mawrth, aeth 10 o unigolion o gyfanswm o 18 o ymgeiswyr i ofal preswyl tymor hir, i gartrefi yn y sector annibynnol a'r Cyngor.

Mae tabl 2.11 yn dangos y nifer o gleintiaid sy'n derbyn gofal cartref yn ystod 2013/14 yn ardal Amlwch yn ystod y cyfnod 1 Ebrill 2013 hyd at 31 Mawrth 2014, yn ôl y math o ddeiliadaeth.

Tabl 2.11. Amlwch: Cleientiaid gofal cartref 2013/14 fesul deiliadaeth

Categori Oriau Wythnosol	Math o Lety			Cyfanswm
	Perchnogaeth breifat neu rentu'n breifat	Tenant Tŷ Cyngor	Tenant Tŷ Lloches	
1. <5 oriau cleient yr wythnos	13	3	1	17
2. 5-9 oriau cleient yr wythnos	25	4	1	30
3. 10-19 oriau cleient yr wythnos	10	3		13
4. >=20 oriau cleient yr wythnos	23	3	2	28
Cyfanswm	71	13	4	88

Ffynhonnell: CSYM, 2014

Dengys hyn fod y rhan fwyaf o gleintiaid gofal cartref yn berchnogion tai (gydag ychydig rai mewn tai rhent preifat). Mae'r bobl hyn yn felly yn fwy tebygol o gynrychioli'r 'garfan' allweddol o bobl sy'n derbyn pecynnau cartref yn y gymuned i'w symud at ECH.

2.2.4. Crynodeb

Dengys tabl 2.12 yr angen a ragdybir am dai arbenigol, yn benodol ECH a darpariaeth dementia yn seiliedig yn y cartref.

Tabl 2.12. Amlwch: Rhagdybiaeth o'r angen am ECH

	2013	2023	2033
ECH	30-36 uned	45-54 uned	55-66 uned
Darpariaeth yn y cartref ar gyfer dementia	4-5 uned	6-7 uned	7-9 uned
Cyfanswm: Tai Gofal Ychwanegol	34-41 uned	51-61 uned	62-75 uned

2013/14 – defnydd o osodiadau gofal preswyl a gofal cartref yn y gymuned:

- ◆ Nifer o osodiadau mewn cartrefi preswyl yn Amlwch ar 31 Mawrth : 321 o gleintiaid
- ◆ Nifer o gleintiaid gofal cartref yn Amlwch 2013/14 : 88 o gleintiaid

Mae'r nifer o osodiadau gofal preswyl a'r nifer o becynnau gofal cartref yn 2013/14 yn uwch na'r rhagdybiaeth o'r angen ar gyfer ECH sydd yn dangos bod tystiolaeth ategol o angen digonol am ofal i fedru cynnal datblygiad ECH yn Amlwch, gan gynnwys bod yn fodel gofal amgen i'r defnydd o ofal preswyl.

2. 3. Cefni: Ardal Llangefni

2.3.1. Poblogaeth 65 Oed ac yn hŷn

Mae tabl 2.13. yn dangos y boblogaeth dros 65 oed dros y cyfnod 2013 – 2033. Rhagdybir y bydd poblogaeth dros 65 oed yn cynyddu 39% dros y cyfnod hwn.

Tabl 2.13. Poblogaeth dros 65 oed 2013 – 2033

	Gwaelodlin (2010)			Amcangyfrif poblogaeth dros 65 oed				
	Cyfanswm pobl	65+ pobl	65+ fel % o gyfanswm pobl.	2013	2018	2023	2028	2033
Cefni	13068	3125	23.91	3456	3959	4019	4541	4808

Ffynhonnell: CSYM/StatsCymru

Mae tabl 2.14. yn dangos y boblogaeth dros 75 oed dros y cyfnod 2013 – 2033. Rhagdybir y bydd poblogaeth dros 75 oed yn cynyddu 84% dros y cyfnod hwn.

Tabl 2.14. Poblogaeth dros 75 oed 2013 – 2033

	Gwaelodlin (2010)			Amcangyfrif poblogaeth dros 75 oed				
	Cyfanswm pobl	75+ pobl	75+ fel % o gyfanswm pobl.	2013	2018	2023	2028	2033
Cefni	13068	1390	10.63	1525	1816	2268	2596	2801

Ffynhonnell: CSYM/StatsCymru

2.3.2. Rhagdybiaeth o'r Angen am Dai a Gofal/Cefnogaeth Arbenigol

The recent report, *Anglesey Older People Needs Assessment 2013-2033. Housing, Accommodation and Related Support; 2013*, identified the:

- ♦ Rhagdybiaeth o'r angen am dai a llety arbenigol yng Nghefnï hyd at 2033 (tabl 2.15 isod). Mae hyn yn cynnwys yr angen a ragdybir am ECH a 'darpariaeth dai ar gyfer dementia' (a all fod yn rhan o'r cynllun ECH);
- ♦ Rhagdybiaeth o'r angen am wasanaethau gofal a chefnogaeth yng Nghefnï hyd at 2033 (gweler tabl 2.16 isod)

Yn seiliedig ar drafodaeth gyda staff CSYM, ystyrir y ffigurau a ragdybir ar gyfer Cefni fel rhai sy'n berthnasol i 'ddalgylch' poblogaeth Llangefni.

Tabl 2.15. Cefni/Llangefni: Rhagdybiaeth o'r angen am dai/llety arbenigol hyd at 2033

Mathau o Dai/Llety Housing/	1. Darpariaeth bresennol (unedau)	2. Darpariaeth bresennol (cymhareb fesul 1000 pobl 75+)	3. Cymhareb o ddarpariaeth a awgrymwyd (fesul 1000 pobl 75+)	2013 Pobl. 75+ 1,525		2023 Pobl. 75+ 2,268		2033 Pobl. 75+ 2,801	
				4. Rhagdybiaeth o'r nifer o unedau fydd eu hangen 2013	5. Cynnydd/gostyngiad	6. Rhagdybiaeth o'r nifer o unedau fydd eu hangen 2023	7. Cynnydd/gostyngiad	8. Rhagdybiaeth o'r nifer o unedau fydd eu hangen 2033	9. Cynnydd/gostyngiad
Tai gofal ychwanegol	0	0	15	24	+24	34	+34	42	+42
♦ I'w rhentu	0	0	30	47	+47	68	+68	84	+84
♦ Ar werth				71		102		126	
Is-gyfanswm									
Darpariaeth dai ar gyfer dementia	0	0	6	9	+9	13	+13	17	+17
Tai gofal ychwanegol				80 units		115 units		143 units	

Ffynhonnell: Asesiad o Anghenion Pobl Hŷn ar Ynys Môn 2013-2033: Tai, Llety a Chymorth Cysylltiedig

Noder: 'Darpariaeth yn y cartref ar gyfer dementia' yw tai gofal ychwanegol sy'n addas ar gyfer pobl sy'n dioddef o dementia

Table 2.16. Cefni/Llangefni: Estimated need for care and support services to 2033

Math o wasanaeth	2013 65+ pobl.	2013 Nifer o gleintiaid	Cymhareb: darpariaeth fesul 1000 65+ pobl.	2023 Rhagdybiaeth o'r angen: (pobl 65+: 4019)	2033 Rhagdybiaeth o'r angen: (pop 65+: 4808)
Gofal cartref	3456	114	32.11	159	227
Ailalluogi	3456	76	21.99	109	155
Gofal seibiant	3456	55	15.91	79	114
Teleofal/Larymau cymunedol	3456	508	146.99	729	1038

Ffynhonnell: Asesiad o Anghenion Pobl Hŷn ar Ynys Môn 2013-2033: Tai, Llety a Chymorth Cysylltiedig

2.3.3. Darparu Gwasanaeth

Mae tabl 2.17 yn dangos y ddarpariaeth o wasanaethau gofal preswyl i gleintiaid o Gefni hyd at 31 Mawrth 2014

Tabl 2.17: Cefni: Gosodiadau o wasanaethau gofal preswyl hyd at 31/03/2014

Cyfanswm o osodiadau gofal cofrestredig	Cleintiaid 65+ Ariannwyd gan CSYM	Cleintiaid 65+ Ariannwyd eu hunain
32	24	8

Ffynhonnell: CSYM, 2014

Mae tabl 2.18 yn dangos y nifer o gleintiaid sy'n derbyn gofal cartref yn ystod 2013/14 yn ardal Llangefni yn ystod y cyfnod 1 Ebrill 2013 hyd at 31 Mawrth 2014, yn ôl y math o ddeiliadaeth.

Tabl 2.18. Ardal Llangefni area: Cleintiaid gofal cartref 2013/14 fesul deiliadaeth

Categori Oriau Wythnosol	Math o Lety			Cyfanswm
	Perchnogaeth breifat neu rentu'n breifat	Tenant Tŷ Cyngor	Tenant Tŷ Lloches	
1. <5 oriau cleient yr wythnos	23	1	1	25
2. 5-9 oriau cleient yr wythnos	29	5	1	35
3. 10-19 oriau cleient yr wythnos	22	2	2	26
4. >=20 oriau cleient yr wythnos	20	1	2	23
Cyfanswm	94	9	6	109

Ffynhonnell: CSYM, 2014

Dengys hyn fod y rhan fwyaf o gleintiaid gofal cartref yn berchnogion tai (gydag ychydig rai mewn tai rhent preifat). Mae'r bobl hyn felly yn fwy tebygol o gynrychioli'r 'garfan' allweddol o bobl sy'n derbyn pecynnau cartref yn y gymuned i'w symud at ECH.

Ystyrir y bydd y nifer o gleintiaid ar gyfer Cefni a roddir mewn gofal preswyl ac yn defnyddio gwasanaethau gofal cartref, yn gleintiaid posib ar gyfer ECH yn Llangefni wrth ragdybio yr ystyrir ardal Llangefni yn berthnasol i 'ddalgylich' poblogaeth Llangefni.

2.3.4. Crynodeb

Dengys tabl 2.19. yr angen a ragdybir am dai arbenigol, yn benodol ECH a darpariaeth dementia yn seiliedig yn y cartref.

Tabl 2.19. Llangefni: Rhagdybiaeth o'r angen am ECH

	2013	2023	2033
ECH	71 uned	102 uned	126 uned
Darpariaeth yn y cartref ar gyfer dementia	9 uned	13 uned	17 uned
Cyfanswm: Tai Gofal Ychwanegol	80 uned	115 uned	143 uned

2013/14 – defnydd o osodiadau gofal preswyl a gofal cartref yn y gymuned:

- ◆ Nifer o osodiadau mewn cartrefi preswyl yng Nghefni ar 31 Mawrth : 32 o gleintiaid
- ◆ Nifer o gleintiaid gofal cartref yn Llangefni 2013/14 : 109 o gleintiaid

Mae'r nifer o osodiadau gofal preswyl a'r nifer o becynnau gofal cartref yn 2013/14 yn uwch na'r rhagdybiaeth o'r angen ar gyfer ECH sydd yn dangos bod tystiolaeth ategol o angen digonol am ofal i fedru cynnal datblygiad ECH yn Llangefni, gan gynnwys bod yn fodel gofal amgen i'r defnydd o ofal preswyl.

2. 4. Persbectif Staff Gofal Cymdeithasol Gweithredol

Ar gychwyn yr Achos Busnes hwn, bu i ni osod y gofyniad strategol i ECH fedru cynnig dewis amgen hyfyw i ofal preswyl o fewn gweledigaeth ehangach gofal cymdeithasol ar yr ynys. I wireddu hyn, mae angen deall nid yn unig sut y mae pobl ar hyn o bryd yn cael eu rhoi mewn gofal preswyl ond hefyd sut a pham y gwneir y penderfyniadau hyn.

Mae dadansoddiad o benderfyniadau panel CSYM ynghylch gosod pobl mewn gofal preswyl yn ardal Amlwch dros y 18 mis diwethaf yn awgrymu bod dros hanner y rhai a osodwyd yn ystod y cyfnod hwn wedi profi problemau cof. Er mwyn medru casglu data ansoddol mwy manwl, bu i ni gwrdd â rhyw 20 o weithwyr proffesiynol o faes gofal cymdeithasol ac iechyd i ddeall yr elfennau nodweddiadol sydd yn sbarduno penderfyniad i geisio gofal preswyl. Y rhain, mewn gwirionedd, yw'r ffactorau sy'n perswadio'r rhai sy'n gwneud penderfyniadau ar y panel na all unigolyn neilltuol gael eu cefnogi'n ddiogel ac yn ymarferol o fewn ei gartref ei hun.

Cyflwynwn yr elfennau trothwy allweddol a adnabuwyd gan y drafodaeth grŵp hon yn nhabl 2.20. Yn erbyn pob un o'r trothwyon hyn, eglurwn pam, sut ac o dan ba amodau os o gwbl y gallai cynllun ECH gynnig dewis amgen hyfyw i rai – os nad pob un – o'r rhai sydd â'r anghenion hyn, gan ddibynnu ar ein profiad a'n gwybodaeth o'r sector.

Bu i bobl broffesiynol blaenllaw hefyd amlygu nifer o risgiau a chyfleoedd eraill o fewn systemau gofal cymdeithasol, iechyd a thai presennol sydd un ai'n cryfhau'r achos dros ECH neu sydd yn awgrymu ystyriaethau pwysig ar gyfer ei ddatblygiad a'i weithrediad. Cyflynir y rhain yn nhabl 2.21.

Trothwyon allweddol presennol ar gyfer gofal preswyl a goblygiadau model ECH a fydd yn cynnig dewis amgen hyfyw

Trothwyon allweddol presennol ar gyfer gofal preswyl	Goblygiadau model ECH os yw am lwyddo i gynnig dewis amgen hyfyw
Pobl angen cymorth wrth fynd i'r toiled neu drosglwyddo ar adegau na ellir eu rhagweld, yn enwedig dros nos	Bydd staff ar-safle 24/7 yn allweddol wrth sicrhau y gall ECH gynnal pobl yn ddiogel ac yn gynaliadwy gyda'u hanghenion dros nos / anodd eu rhagweld (bydd angen i staff dros nos fedru rhoi cymorth gyda throsglwyddo/ mynd i'r toiled ac ati, o ran niferoedd, sgiliau, cofrestru, ac ati.). Bydd angen i'r cynllun fod yn barod o ran bod yn Dechnegol Gynorthwyol, gyda systemau da mewn grym er mwyn medru cwblhau a newid asesiadau Therapi Galwedigaethol personol.
Anawsterau'n gysylltiedig â'r gofalwr	Dengys y dystiolaeth y gall ECH fod yn fodel dda ar gyfer cefnogi cyplau i barhau i gydfyw a gofalu am ei gilydd yn ddiogel ac yn gynaliadwy, gyda chymorth wrth gefn gan staff a/neu aelodau eraill o'r teulu, gan barhau i gefnogi ond 'o bell'.
Teuluoedd yn pryderu am y risg o fyw ar ben ei hun.	Dengys y dystiolaeth y gall ECH gefnogi perthynas teuluol, mae teuluoedd yn mwynhau ymweld ag ECH a gallant barhau i gynnig peth gofal a chymorth ond gyda thawelwch meddwl hefyd.
Cymedrol - Dementia datblygedig	Bydd angen i unrhyw gynllun ECH sy'n mynd i gynnig dewis amgen hyfyw i ofal preswyl fod yn arbenigol o ran dementia: nid yw hyn o anghenraid yn golygu bod yn rhaid i ran o'r cynllun neu'r cyfan ohono fod yn ddynodedig yn neilltuol i bobl sydd â dementia, ond mae'n golygu y bydd angen hyfforddiant ar dementia, ethos, dyluniad sy'n hygyrch ar gyfer dioddefwyr dementia a phartneriaethau cryf gyda thimau cof, y sector wirfoddol ac ati – y cyfan yn barod o'r cychwyn cyntaf. Rhaid i'r cynllun fod yn barod hefyd o ran Technoleg Gynorthwyol gyda thîm gofal ar safle 24/7.
Risg personol neu i eraill, drwy grwydro, ymddygiad ymosodol, ac ati	Pwysigrwydd elfennau arbenigwr dementia (gweler uchod), dylunio, Technoleg Gynorthwyol a staffio 24/7

<p>Gadael ysbyty – llai o dderbyniadau'n uniongyrchol o ysbytai ond gall ymadawiad o'r ysbyty sydd heb ei drefnu'n dda olygu na all pobl ymdopi yn y cartref</p>	<p>Pwysigrwydd addysgu gweithwyr gofal iechyd proffesiynol ynglŷn ag ECH a dewisiadau cymunedol: herio'r syniad mai gofal preswyl yw'r dewis rhagosodedig, sicrhau bod gwell llwybrau o'r ysbyty, yn cynnwys gwelyau camu i lawr o fewn ECH neu yn rhywle arall.</p>
<p>Unigedd a phrofedigaeth (nid yn achos uniongyrchol ond gall fod yn drothwy i ddirywiad o ran unigedd, iselder, hunan-ofal)</p>	<p>Dengys tystiolaeth y gall ECH hybu rhyngweithio cymdeithasol y rhai sy'n byw ynddo. Mae profedigaeth yn drothwy allweddol i nifer sy'n dewis symud ymlaen llaw neu'n ataliol i ECH.</p>

Ystyriaethau system iechyd a gofal cymdeithasol eraill a adroddir gan bobl broffesiynol a goblygiadau'r rhain ar gyfer y model ECH

Ystyriaethau system iechyd a gofal cymdeithasol eraill	Goblygiadau ar gyfer y model ECH
<p>Toriadau i ddarpariaeth canolfan ddydd a bylchau mewn gwasanaethau cymunedol (gan gynnwys seibiant dros nos) risg o anawsterau'n digwydd gyda'r gofalwr yn gynt na'r disgwyl.</p>	<p>Gallai ECH weithredu fel canolbwynt, yn darparu cyfleoedd dydd ac allgymorth gan dimau gofal cartref i gefnogi pobl hŷn a'u gofalwyr yn eu cartrefi. Mae ECH yn cynnig y gallu i symud drwy gynllunio i mewn i gyd-destun annibynnol cyn i ofalwyr gyrraedd sefyllfa o anobaith Dylid rhoi ystyriaeth i ddarparu un neu ragor o fflatiau seibiant/ camu i fyny / camu i lawr mewn datblygiadau ECH.</p>
<p>Nid oes gan oedolion ifanc sydd ag anableddau dysgu ac/neu arwyddion cynnar o dementia lety addas ar yr ynys – mae lleoliadau oddi ar yr ynys yn gwanhau rhwydweithiau teuluol ac yn ddrud iawn.</p>	<p>Archwilio'r posibilïadau o ymgorffori a chyd-leoli llety ar gyfer pobl ifanc gydag anableddau dysgu / arwyddion cynnar o dementia mewn cynllun(iau) ECH.</p>
<p>Bydd rhai pobl hŷn sydd ag anghenion isel-canolig yn dewis symud i ECH ond ni fydd hyn yn apelgar i bawb ac mae angen i hyn fod yn un ymysg nifer o ddewisiadau tai/gofal.</p>	<p>Mae gwybodaeth a chyngor da yn hanfodol os yw pobl am ystyried a gwneud dewisiadau. Cymorth ymarferol i'w rhai sydd angen cymorth i symud, ac i'r rhai sydd angen setlo i mewn/dod i arfer â'r lleoliad ac ati. ECH fel rhan o fwydlen o ddewisiadau yn seiliedig ar y gymuned, drwy fodel canolbwynt, yn ffordd o gryfhau (nid disodli) cefnogaeth i'r rhai sy'n parhau i fyw yn eu cartrefi eu hunain.</p>
<p>Nid yw pob gweithiwr proffesiynol ym maes cymdeithasol/gofal iechyd ar hyn o bryd yn deall y gwahaniaeth rhwng gofal preswyl a byw'n annibynnol</p>	<p>Mae angen i weithwyr cymdeithasol a gweithwyr proffesiynol eraill o'r gymuned fod yn rhan o ddatblygiad ECH a dysgu amdano o'r cychwyn cyntaf er mwyn iddynt fod yn hyderus ynghylch pwy i'w argymhell ar gyfer ECH os yw ECH am lwyddo fel model amgen i ofal preswyl.</p>

<p>mewn model dai fel ECH a beth mae hyn yn ei olygu'n ymarferol i'w cleientiaid.</p>	
<p>Disgrifiodd gweithwyr proffesiynol y rheng flaen y teimlad lleol, y naws am le a'r rhwydweithiau sydd ar yr ynys a sut y bydd hyn yn dylanwadu ar y lleoliadau y bydd pobl yn ystyried symud iddynt.</p>	<p>Rhaid ystyried diwylliant, iaith a naws am le yn ofalus ar gyfer lleoliad, polisiau dyrannu, marchnata ac ati o gynllun(iau) ECH</p>

3. Yr Achos Economaidd

Crynodeb

Roedd gwerthusiad diweddar o gost-effeithiolrwydd ECH ar gyfer y Rhwydwaith Dysgu a Gwella Tai wedi darganfod

- ◆ Bod tai gofal ychwanegol yn fodel ataliol, sy'n cefnogi annibyniaeth ac yn osgoi derbyniadau i ofal preswyl;
- ◆ Mae tai gofal cymdeithasol yn fodel mwy cost effeithiol ar gyfer cyflenwi gofal na modelau eraill, gan gynnwys gofal preswyl a gofal yn y gymuned. Roedd y gwerthusiad yn dangos, ar gyfartaledd, bod cost ECH yn hanner cost gros y lleoliadau eraill.

Mae'r dystiolaeth ar ECH yn awgrymu y gall pobl hŷn brofi canlyniadau cadarnhaol mewn perthynas â:

- ◆ Gallu gweithredol;
- ◆ Lles cymdeithasol;
- ◆ Amgylchedd ffisegol, gan gynnwys hygyrchedd, diogelwch; a
- ◆ Hyrwyddo annibyniaeth a themlo eu bod mewn rheolaeth o'u sefyllfa.

Yn ogystal, gall ECH greu buddion economaidd ehangach, er enghraifft: drwy leihau'r defnydd o ysbytai; rhyddhau tai i deuluoedd; creu hyb ar gyfer y gymuned leol; a hyrwyddo cyfleoedd ar gyfer cyflogaeth a mentrau lleol.

Ystyriodd yr adran flaenorol y galw posibl am ECH, yn nhermau demograffeg ac yn nhermau ei swyddogaeth strategol o fewn gweledigaeth gofal cymdeithasol ym Môn.

Mae'r Achos Economaidd yn ystyried a fedr ECH ddarparu gwell canlyniadau i bobl hŷn a chynnig gwell gwerth am arian o gymharu â dewisiadau gofal eraill . Os yw ECH yn debygol o fwyafu ansawdd bywyd pobl hŷn (yn enwedig y rheiny ag angen llawer o ofal a/neu gefnogaeth) a bod modd gwneud hynny mewn ffordd gost effeithiol, mae achos cryf dros ei ddatblygu.

Mae'n tynnu ar dystiolaeth o ymchwil, dystiolaeth o Rwydwaith Dysgu a Gwella Tai (Housing LIN) prif ffynhonnell gwybodaeth a dyfeisgarwch ECH (a sefydlwyd yn wreiddiol ar gyfer Lloegr, ond a lansiwyd yn awr yng Nghymru gyda chyllid gan Lywodraeth Cymru ym Mai 2014¹), a gwaith ymgynghorol a ymgwymerwyd gan IBA/HSP.

Maes yr Achos Economaidd yw:

1

- www.housinglin.org.uk/Wales

- ◆ Tystiolaeth o ganlyniadau gwell ar gyfer pobl hŷn
- ◆ Tystiolaeth o gost effeithiolrwydd
- ◆ Buddion economaidd ehangach ECH

3. 1. ECH: Tystiolaeth canlyniadau gwell ar gyfer pobl hŷn

Canfu PSSRU (Baumker et al, 2011) ar gyfartaledd, bod trigolion ECH yn cael canlyniadau gwell na phreswylwyr cartrefi gofal dros gyfnod o chwe mis yn dilyn symud i mewn. Cafwyd gwelliant bach ym medrau ffwythiannol trigolion ECH, tra bod y rheiny mewn cartrefi gofal preswyl fel grŵp wedi profi dirywiad.

Mae tystiolaeth ymchwil (er enghraifft. Pannell, Blood & Copeman, 2012) hefyd yn cadarnhau gallu posibl ECH i wella rhyngweithredu cymdeithasol ei thrigolion, yn enwedig y rheiny ag anghenion gofal neu gefnogaeth uchel (a ddisgrifiai'n aml eu bod yn teimlo'n ynysig iawn cyn symud i mewn).

Dywedodd 82% o'r 600 o breswylwyr a astudiwyd gan Callaghan et al (2009) bod eu bywydau cymdeithasol yn 'dda' neu 'cystal ag y gallai fod' ar ôl 12 mis yn ECH. Fodd bynnag, mae rhai cynlluniau'n fwy llwyddiannus wrth hybu ymdeimlad cryf o gymuned nac eraill. Ymddengys bod ffactorau llwyddiant yn cynnwys: staff y cynllun yn cael amser a sgiliau i feithrin perthnasau rhwng unigolion, trefnu gweithgareddau, cefnogi cyfranogiad preswylwyr, a meithrin cysylltiadau gyda'r gymuned ehangach (Croucher & Bevan 2012).

Mae canlyniadau cadarnhaol eraill a adroddwyd gan drigolion ECH yn Pannell et al (2012) yn cynnwys: byw mewn amgylchedd dymunol a hygyrch, gan deimlo'n **ddiogel a sicr** a theimlo'n **annibynnol ac yn rheoli** eu bywydau eu hunain. Gall ECH fod yn arbennig o werthfawr o safbwynt galluogi cyplau i gydfyw, er gwaethaf anghenion gofal un neu'r ddau a allai fel arall fod wedi gorfod symud i gartref gofal.

3.2. TCE: Tystiolaeth cost effeithiolrwydd

Mae PSSRU (Baumker et al, 2011) wedi ymgymryd â rhai cymariaethau manwl o gost a chanlyniadau o ECH, o gymharu â gofal preswyl ar gyfer 480 o unigolion (hynny yw 240 o barau wedi'u cydweddu'n ofalus, un mewn gofal preswyl ac un mewn ECH). Gan fod costau gofal wedi'u cynnwys yng nghostau craidd gofal preswyl ond wedi'u hychwanegu yn achos ECH, mae rhychwant ehangach yng nghost rhywun ag anghenion gofal dwys sy'n byw mewn ECH. Fodd bynnag, ar gyfer y sampl hwn, roedd cost ar gyfartaledd (cymedrig) yn is (£374 ar brisiau 2008) mewn ECH nac mewn gofal preswyl (£409 ar brisiau 2008). Mae'r sawl sy'n byw mewn ECH hefyd yn fwy tebygol o gael budd o ofal a chefnogaeth ddi-dâl gan bartneriaid, aelodau teulu a chymdogion na'r rhai mewn gofal preswyl, a chadarnhawyd hyn yn ein canfyddiadau ar gyfer JRF (Pannell, Blood & Copeman 2012).

Yn gyffredinol, daw PSSRU (Netten 2011) i'r casgliad bod:

“...cartrefi gofal ychwanegol yn ymddangos yn ateb cost effeithiol ar gyfer tua thraean y bobl sy'n symud i mewn i gartrefi gofal” (t.18).

Fodd bynnag, nid yw hynny'n golygu o reidrwydd y bydd ECH yn gyffredinol rhatach na gofal preswyl i bob unigolyn ag anghenion cefnogaeth dwys, er y bydd cwestiwn allweddol am bwy sy'n talu am beth fel y dengys Baumker et al,

“mae cymhlethdodau trefniadau cyllido mewn gofal ychwanegol yn gyfryw fel na fydd unrhyw un sector yn cymryd baich y costau ac yn elwa hefyd” (p.535)

Er enghraifft, gallai budd-dâl tai gyfarfod ag elfen gartref ECH, gan adael Gwasanaethau Cymdeithasol Oedolion yn gyfrifol am yr elfen ofal yn unig (llai – o dan bolisi cyfredol Llywodraeth Cymru – cyfraniad o hyd at £55 yr wythnos gan y person hŷn). Mewn cartrefi gofal, lle nad oes modd hawlio Budd-dâl Tai, byddai Gwasanaethau Cymdeithasol Oedolion yn talu cost gyfan y lleoliad (llai cyfraniad gan y cleient hyd at tua £120 yr wythnos gan y person hŷn).

Canfu gwerthusiad diweddar o gost effeithiolrwydd ECH ar gyfer Cartrefu LIN yn Nwyrain Sussex bod

- ◆ Tai gofal ychwanegol yn fodel ataliol, yn cefnogi annibyniaeth ac yn osgoi symudiadau i ofal preswyl;
- ◆ Mae tai gofal ychwanegol yn fodel mwy cost effeithiol o ofalu na modelau eraill, gan gynnwys gofal preswyl a gofal yn y gymuned. Dangosodd y gwerthusiad bod cost ECH ar gyfartaledd hanner cost gros y lleoliadau eraill.

Roedd canfyddiadau arwyddocaol eraill yn cynnwys:

- ◆ Wrth asesu ble byddai preswylwyr yn y cynlluniau ECH yn byw pe na fyddent yn byw mewn ECH, barnwyd bod 63% ag angen gofal preswyl/EMI/nyrsio;
- ◆ Cefnogi dyluniad galluogi ac amgylchedd hygyrch tai gofal ychwanegol hunan ofal a gofal teuluol anffurfiol, ac felly'n cynyddu annibyniaeth;
- ◆ Pwysleisiwyd pwysigrwydd y tŷ bwyta ar y safle, nid yn unig am ei fuddion maethol ac iechyd, ond hefyd fel canolfan gymdeithasol a sbardun i weithgareddau cymdeithasol.

Er mai cyfyngedig yw'r dystiolaeth ymchwil yn cymharu cost effeithiolrwydd ECH â derbyn gofal cartref yn y gymuned ehangach ar gyfer pobl hŷn gyda lefelau anghenion dwysach, mae HSP/IBA yn gweithio gydag awdurdodau lleol yn Lloegr i ddatblygu ECH fel 'llwybr' mwy cost effeithiol i bobl hŷn o gymharu â phobl yn derbyn gofal yn y cartref yn y gymuned ehangach.

Ar gyfer y grŵp hwn, gall ECH gynnig dewis ataliol, er enghraifft, symud i amgylchedd mwy cefnogol a hygyrch a lleihau perygl symud mewn argyfwng i ofal preswyl. Mae tystiolaeth anecdotaidd sylweddol gan ddarparu ECH o becynnau gofal unigolion yn lleihau ar ôl symud i ECH. Mae'r esboniadau am hyn yn cynnwys: hygyrchedd y llety; argaeledd prydau bwyd; cefnogaeth lefel isel a chyfleoedd am ryngweithio cymdeithasol gyda staff a thrigolion eraill, a mynediad ar unwaith i gymorth mewn argyfyngau.

3.3. ECH: Buddion Economaidd Ehangach

Dylai'r buddion economaidd ehangach posibl canlynol hefyd gynyddu hyfywedd a chynnaladwyedd ECH yn y tymor hirach:

Defnydd ysbyty: canfu dadansoddiad Kneale (2011) bod person cyffredin 80 oed a thros hynny sy'n derbyn gofal yn y cartref yn y gymuned yn treulio 6 noson mewn blwyddyn mewn ysbyty, byddai preswilydd ECH gyda nodweddion demograffig tebyg yn treulio, ar gyfartaledd, 5 noson mewn ysbyty.

Rhyddhau cartrefi teuluol: Dadleua Kneale (2011) hefyd y gallai:

“Ehangu'r sector ECH yn rhan o ymdrech i dyfu a hybu amrywiaeth ym marchnad dai pobl hŷn, helpu lleihau'r prinder tai'n wynebu pobl ifanc a theluoedd trwy ryddhau cartrefi o faint teuluol” (p.5)

Creu canolfan: Pan mae'n gweithio'n dda fel canolfan i'r gymuned (a Hazel Court Family Ha yn Abertawe yn enghraifft ardderchog o hyn), gall ECH ddarparu adnodd i'r gymuned leol. Gallai hyn gynnwys:

- ◆ Cyfleoedd yn ystod y dydd i bobl hŷn (preswyl a dibreswyl) – mae'n bosibl i hyn gynnig dewis cyfun cydwedd i ganolfan ddydd;
- ◆ man gwaith i staff gofal, cefnogi ac iechyd estyn allan ohono i'r gymuned i gefnogi pobl hŷn yn byw yn eu cartrefi eu hunain; a
- ◆ chyfleusterau fel caffi, campfa, ystafelloedd cyfarfod, golchfa, siop trin gwallt, ystafell westai fforddiadwy fyddai'n hygyrch i bobl a grwpiau lleol.

Cyfleoedd cyflogaeth/ menter gymdeithasol a lleol: mae cynlluniau ECH yn creu cyfleoedd gwaith i staff gofal, cartrefi a glanhau, a hefyd yn creu cyfleoedd i fentrau cymdeithasol lleol neu i fusnesau bach (er enghraifft, person yn cynnig amrywiol wasanaethau, trin gwallt, darpariaeth caffi/siop, yn dibynnu ar y modelau a ddefnyddir).

3.4 Crynodeb

- ◆
- ◆ Awgryma'r dystiolaeth ar ganlyniadau ar gyfer pobl hŷn o ECH bod buddion mewn perthynas â:
 - ◆ Medrau ffwythiannol;
 - ◆ Lles cymdeithasol;
 - ◆ Amgylchedd corfforol, gan gynnwys hygyrchedd diogelwch a sicrwydd; a
 - ◆ Hybu annibyniaeth a theimlo mewn rheolaeth.
- ◆ Awgryma'r dystiolaeth y gall ECH fod yn ddull mwy cost effeithiol o gyflawni'r canlyniadau hyn ar gyfer llawer o bobl hŷn gydag anghenion gofal, o'u cymharu â gofal preswyl.
- ◆ Gall ECH hefyd greu buddion economaidd ehangach, er enghraifft: trwy leihau defnydd ysbyty; rhyddhau tai teuluol; creu canolbwynt i'r gymuned leol; a hybu cyfleoedd ar gyfer cyflogi a menter leol.

4. Yr Achos Ariannol

Crynodeb

Mae ECH yn cynnig posibiladau ar gyfer arbedion ac effeithiolrwydd ariannol:

- ◆ Mae'n fwy cost effeithiol i'r Cyngor ddarparu gofal mewn lleoliad ECH yn hytrach nag mewn Gofal Preswyl. Rhagamcanir y bydd yr arbedion ariannol yn rhwng £139,362 a £156,333 y flwyddyn yn Amlwch, a rhwng £152,922 a £170,193 y flwyddyn yn Llangefni (mae'r ffigyrau'n dibynnu ar y model cyflenwi gofal);
- ◆ Osgoi costau: gwneir arbedion pellach yn sgil peidio gorfod ariannu'r gost o ddod â chartrefi preswyl y Cyngor i fyny i safon dderbyniol. Dros dair blynedd, amcangyfrifir y ffigyrau hyn fel: Brwynog £257,946 a Phlas Penlan £388,983;
- ◆ Yn ogystal, byddai derbyniadau cyfalaf ychwanegol pe bai'r cartrefi/safleoedd yn cael eu gwerthu.

Mae datblygu ECH yn Amlwch a Llangefni yn gynaliadwy yn ariannol i'r Cyngor, nid yw'n gynaliadwy, yn ariannol ac yn strategol, i'r Cyngor gomisiynu ECH yn Amlwch a Llangefni ac i fod yn ddarparwr gofal preswyl yn yr ardaloedd hyn.

Mae ECH fel arfer yn opsiwn deniadol yn ariannol ar gyfer pobl hŷn o gymharu â gofal preswyl; mae'r cyfraniad ariannol uchaf ar gyfer gofal o fewn ECH yn is na hynny o fewn gofal preswyl ac, yn ogystal, mae gan rywun hŷn sy'n byw mewn ECH yr hawl i'r ystod lawn o fudd-daliadau lles felly bydd ganddynt fel arfer incwm wythnosol net uwch.

Mae'r achos ariannol yn gosod:

- ◆ Esboniad o fodel gwasanaeth a chostau tai gofal ychwanegol (ECH)
- ◆ Model arfaethedig ariannol ac arbedion ECH
- ◆ Crynodeb a goblygiadau
- ◆ ECH: ystyriaethau o ran cyllid cyfalaf

4.1. ECH Model Gwasanaeth a Chostau

4.1.1. ECH Gwasanaeth Model

Dylid nodi nad yw'r model gwasanaeth a'r model ariannol a ddefnyddiwyd yn wreiddiol yng nghynllun ECH yng Nghaerdydd, yn dilyn adolygiadau o'r gwasanaeth hwnnw, yn cael ei ystyried yn fodel addas ar gyfer datblygu ECH i'r dyfodol.

Er mwyn ystyried model ariannol ar gyfer ECH mae angen ystyried y model gwasanaeth gan fod hynny'n gyrru'r costau o fewn ECH yn uniongyrchol. Mae amrywiaeth eang o fodolau ECH ar draws y DG; amrywia'r modelau hyn ar draws y sectorau cymdeithasol a phreifat a newidiant wrth I 'gynnyrch' ECH aeddfedu (o'i ddatblygiad gwreiddiol yng nghanol y 1990au) ac o ganlyniad i'r dirwasgiad a llymder sector cyhoeddus amhenodol.

Fel yr amlinellwyd yn y cyflwyniad, nid oes gan ECH ddiffiniad statudol. Gall fod yn fwy defnyddiol i feddwl am ECH, yn enwedig o ran model ar gyfer Ynys Môn, yn nhermau'r *nodweddion* allweddol sy'n ffurfio datblygiad ac yna'r rheoli gweithredol a chyflenwi.

Prif ffynhonnell gwybodaeth a dyfeisgarwch am sector ECH yw Rhwydwaith Dysgu a Gwella Tai. Wedi'i sefydlu'n wreiddiol ar gyfer Lloegr, fe'i lanswyd bellach yng Nghymru gyda chyllid gan Lywodraeth Cymru ym Mai 2014².

Mae'r Cyfarwyddyd Technegol diweddaraf ar ECH gan LIN Tai yn tynnu ar yr ymarfer gorau cyfredol datblygiadol mewn perthynas â'r modelau gwasanaeth o fewn gwasanaethau ECH. Mae'r modelau hyn yn adlewyrchu'r newid yn nulliau comisiynu a phrynu awdurdodau lleol yn ogystal â dull cymdeithasau tai sydd wedi ac yn parhau i brofi cymhorthdal sector cyhoeddus sylweddol is ar gyfer costau adeiladu, yn ogystal â disgwyliadau cynyddol pobl hŷn a'u teuluoedd.

Cyfeiria Cyfarwyddyd Technegol LIN at ECH at ddatblygiad cynyddol model o ECH a ddiffinir fel 'craidd ac ychwanegu'. Yn ymarferol elfen 'graidd' y model gwasanaeth yw'r nodwedd hanfodol sy'n peri i bob ECH weithio (hynny yw, fel arall dim ond bloc o fflatiau ydyw ar gyfer pobl hŷn gyda rhai o'r unigolion hynny'n derbyn gofal yn y cartref). Bydd y gwasanaeth craidd nodweddiadol yn cynnwys darparu:

- ◆ gwasanaethau rheoli tai;
- ◆ cefnogaeth (y cyfeiriwyd ato'n flaenorol yn aml fel ' cefnogaeth berthynol i dai')
- ◆ gweithgareddau ac adloniant;
- ◆ ymateb argyfwng 24/7 gan gynnwys staff ar y safle dros nos;
- ◆ mynediad at ddarparwr gofal ar y safle
- ◆ gwasanaeth prydau bwyd/arlwyo.

Yr elfennau 'ychwanegol' yn bennaf yw'r pecynnau gofal ar gyfer unigolion sy'n byw mewn cynllun ECH yn ogystal ag elfennau 'dewisol' gwasanaeth ECH: mewn cynlluniau mwy gallai'r

2

- www.housinglin.org.uk/Wales

rhain gynnwys cyfleusterau ychwanegol fel campfa/cyfleusterau hamdden, trinwyr gwallt, siopau, yn ogystal â gwasanaethau cefnogi 'ymestyn' i'r gymuned leol ehangach.

Ystyrir y model gwasanaeth ECH mwyaf priodol ar gyfer Ynys Môn o safbwynt comisiynu a phrynu yn yr Achos Rheolaeth adran 6.

Fodd bynnag mae cysyniad 'gwasanaeth craidd' o fewn ECH yn gymwys i Ynys Môn ac fe'i defnyddir fel sail ar gyfer y model ariannol ac arbedion (adran 3). Yn arbennig, o ystyried yr angen i ECH fod yn ddewis amgen i ddefnydd gofal preswyl, mae'n hanfodol bod model gwasanaeth ECH Ynys Môn yn cynnwys:

- ◆ Darparu gofal ar y safle, i ddiwallu anghenion gofal personol, yn ogystal â chefnogaeth.
- ◆ Staffio 24/7 gan gynnwys gofal staff dros nos.

Mae ECH yn gynhenid wahanol i ofal preswyl yn yr ystyr ei fod yn darparu hawliau tai a diogelwch; mae'r staffio 24/7 yn wahaniaeth allweddol o gymharu â gofal yn y cartref a ddarperir i berson hŷn yn byw yn ei gartref ei hun.

Mae'r graddau y gall ECH fod yn ddewis arall i berson hŷn neu berson anabl o gymharu â lleoliad mewn gofal preswyl a/neu ar becyn gofal 'uwch' yn y cartref (er enghraifft 15 awr yr wythnos neu fwy) yn dibynnu ar ba mor dda mae'r 'gwasanaeth craidd' yn gweithredu ac yn enwedig ar ddarpariaeth staff gofal 24/7 ar y safle.

Mewn model nodweddiadol o gynllun ECH lleolir staff gofal ar y safle wrth ochr rheolwr y cynllun ac unrhyw staff cefnogol gan osgoi costau trafndiaeth ac amser segur cynyddol ynghlwm â model gofal yn y cartref cymunedol. Fel mater o arfer darperir gofal dros nos gan staff gofal ar y safle naill ai'n 'effro trwy'r nos' neu'n 'cysgu i mewn', o 10pm tan 7am (er y gall hyn amrywio o gynllun i gynllun), yn dibynnu ar lefelau'r anghenion a fesurwyd a'r risgiau a gyflwynwyd gan drigolion o ran y tebygolrwydd o fod angen chefnogaeth yn ystod y nos. Gall cynlluniau mwy gael mwy nag un aelod staff ar ddyletswydd dros nos, ond nid yw hynny'n digwydd o reidrwydd ym mhob achos; er enghraifft mae gan gynllun ECH mwyaf Cymru (120 uned ECH cymdeithas dai yn Abertawe) 1 aelod staff yn cysgu i mewn dros nos.

Darperir ymateb y tu allan i oriau gan y staff ar y safle dros nos; yn ymarferol golyga hyn os oes angen cymorth ar un o'r trigolion yn ystod y nos, pan ganant y larwm mae'r rhybudd yn mynd at yr aelod ar y safle ar gyfer ymateb.

Amrywia modelau o fewn ECH ond yn nodweddiadol gallai hyd at 30% o'r trigolion fod yn unigolion â lefelau o anghenion gofal yn draddodiadol a ddarperir o fewn cartrefi gofal preswyl. O ystyried bod cynlluniau ECH ar Ynys Môn yn debygol o fod ar raddfa lai, mae'n debygol y bydd angen i dros 30% o'r trigolion gael y lefel hon o ofal i ddarparu'r economïau graddfa angenrheidiol i gyfiawnhau gofal 24/7 ar y safle.

Yn ogystal, gall cynlluniau ECH fod yn fodd effeithiol o gefnogi rhai oedolion ag anableddau dysgu. Gall hyn fod drwy'r polisi dyrannu ar gyfer cynllun ECH sy'n cynnwys mynediad i'r cynllun ar gyfer oedolion ag anableddau dysgu, neu drwy ddyluniad gan gynnwys unedau penodol neu elfennau o'r adeilad yn benodol ar gyfer oedolion ag anableddau dysgu. Yn aml, gall hyn fod yn fodel tai a gofal mwy cost effeithiol na rhai modelau tai a rennir ar gyfer byw â chymorth ar gyfer oedolion ag anableddau dysgu oherwydd y cyfle am fwy o arbedion maint o ran costau gofal.

4.1.2. Costau a Chyllido Refeniw yn ECH

Costau yn ECH a sut y cânt eu cyllido

Y dasg gyllidol gyda ECH yw cyfuno ffynonellau gwahanol a mathau o ffrydiau refeniw i ddarparu gwasanaeth a gydlynwyd yn dda fel bod y cwsmer yn profii gwasanaeth integredig a llyfn. Yn y bôn mae a wnelo hyn â *chydbwysedd* costau y bydd preswlydd mewn ECH yn ysgwyddo a'r costau a ysgwyddir gan ffrydiau refeniw eraill fel arfer o'r awdurdod lleol neu wedi'u cynhyrchu gan y gymdeithas dai. Mae Tabl 4.1 isod yn dangos y prif elfennau cost mewn ECH, sut y cyllidir y costau hyn fel arfer a'r goblygiadau cyllido i'r awdurdod lleol.

Tabl 4.1 costau ECH: sut y cânt eu cyllido a goblygiadau i awdurdod lleol

Elfen gost	Sut y cyllidir y costau	Goblygiadau i awdurdod lleol
Costau tai	Trwy rent neu bryniant prydles	I denantiaid (a pherchnogion tai cydecwiti) costau rhent yn dod o fudd-dâl tai i'r rhai cymwys. Dim effaith net ar yr ALL.
Costau rheoli a chynnal a chadw	Trwy wasanaeth neu gostau rheoli a godir ar breswylwyr	I denantiaid (a pherchnogion tai cydecwiti) costau rhent yn dod o fudd-dâl tai i'r rhai cymwys. Dim effaith net ar yr ALL
Costau cefnogi, yn cynnwys larwm cymunedol	Trwy dâl cefnogi a godir ar breswylwyr a/neu refeniw o'r awdurdod lleol;	Fel arfer yn cael ei gyllido gan awdurdod lleol i'r preswylwyr hynny sy'n derbyn budd-dâl tai.
Costau gofal	Trwy gyllid gofal gan yr awdurdod lleol net unrhyw gyfraniadau gan breswylwyr unigol;	Cyllidir gan yr awdurdod lleol i'r preswylwyr hynny ag anghenion gofal dilys wedi'u hasesu, net cyfraniadau unigol.
Cost darparu gwasanaeth prydau bwyd	Trwy daliadau gwasanaeth a godir ar breswylwyr neu daliadau defnydd uniongyrchol (Mae rhai cymdeithasau tai yn allanoli'r gwasanaeth arlwy);	Telir yn uniongyrchol gan breswylwyr ac unrhyw gymhorthdal gan y gymdeithas dai (yn amrywio'n ymarferol). Dim effaith net i'r ALL.
Cost gweithgareddau hamdden, cymdeithasol ac iechyd	Trwy daliadau gwasanaeth a godir ar breswylwyr neu daliadau defnydd uniongyrchol (mae rhai cymdeithasau tai yn allanoli'r gwasanaethau hamdden a pherthynol i iechyd).	Telir yn uniongyrchol gan breswylwyr. Dim effaith net ar ALL.

Mae Tabl 4.1. yn dangos mai elfennau cyllido allweddol yn ECH i'r awdurdod lleol yw'r costau gofal a chefnogi, neu o leiaf gyfran o'r costau hyn, gan ddibynnu ar gyfraniadau'r preswylwyr at gost gofal a chost cefnogaeth.

Fodd bynnag mae'n gynyddol bwysig i awdurdodau lleol a chymdeithasau tai i ystyried cydbwysedd y costau sy'n syrthio ar breswylwyr i'w cyllido'n uniongyrchol. Ffactorau sy'n gyrru hyn yw:

- ♦ Wrth i gyllid grant Llywodraeth Cymru ar gyfer tai cymdeithasol ostwng disgwylir y bydd angen cynnig mwy o unedau cynllun ECH i'w gwerthu'n glir ac ar gyfer gwerthiant cydecwiti, er mwyn helpu talu am gostau datblygu ac adeiladu.

- Yr angen i ddenu'r amrywiaeth mwyaf o bobl hŷn i ECH gan gynnwys y rhai sy'n berchnogion cartrefi ar hyn o bryd ac yn annhebygol o fod yn gymwys ar gyfer budd-dâl tai os symudir i gynllun ECH ac yn gyfrifol am y costau gwasanaeth a chefnogaeth lawn.

Mae hyn yn ystyriaeth bwysig gan fod fforddiadwyedd ECH ar gyfer preswylwyr cyfredol a rhai posibl eraill yn ffactor pwysig wrth sicrhau hyfywedd tymor hir cynllun ECH.

I egluro'r safbwynt mae tabl 4.2 yn gosod rhychwant y costau a'r cymorth ariannol perthynol ar gael, ac i wahaniaethu rhwng tenantiaid a pherchnogion-breswylwyr mewn ECH.

Tabl 4.2 Yr elfennau cost mewn tai gofal ychwanegol i denantiaid a pherchnogion.

Costau	Tenantiaid	Perchnogion breswylwyr
Costau tai a chostau cynnal a chadw/rheoli tai	Taliadau rhent a gwasanaeth yn cael eu talu gan yr unigolyn ond yn cael ei dalu'n gyfan gwbl neu'n rhannol (trwy brawf modd) gan fudd-dâl tai	I'w dalu o bensiwn/adnoddau personol eraill. Gall cydberchennog cymwys ar gyfer budd-dâl tai gael costau rheoli tŷ a chynnal a chadw trwy Fudd-dâl Tai ar yr amod bod y lês wedi'i llunio'n gywir
Taliadau gwres, golau, ynni a dŵr unigol	I'w talu o bensiwn/adnoddau personol eraill	
Treth gyngor	I'w thalu o bensiwn/ adnoddau personol eraill –gall cynllun prawf modd treth cyngor fod yn gymwys. Gall ad-daliad person sengl a gostyngiad anabledd fod yn gymwys fel y bo'n briodol	
Cefnogaeth	O bosibl gan yr awdurdod lleol (yn hanesyddol trwy grant Cefnogi Pobl). Fel arall o bensiwn/adnoddau personol	Yn hanesyddol costau cefnogi'n cael eu talu gan berchnogion o'u hadnoddau eu hunain
Gofal personol a chefnogaeth	Yn dibynnu ar gymhwyster ar gyfer cyllid gofal awdurdod lleol fel arall i'w dalu o bensiwn/adnoddau personol eraill ac unrhyw lwfans gofal/taliadau anabledd.	
Help gyda gwaith yn y cartref, er enghraifft, glanhau (gofal heb fod yn bersonol)	Telir fel arfer o bensiwn/ adnoddau personol eraill a allai gynnwys Lwfans Gofal.	

Costau mewn ECH

Mae'r costau gwirioneddol o fewn cynlluniau ECH yn amrywio'n sylweddol gan ddibynnu fel arfer ar faint y cynllun a rhychwant y cyfleusterau a gynigir. I osod costau mewn cyd-destun, mae tabl 4.3 yn dangos costau o fewn cynlluniau ECH am rent, taliadau gwasanaeth a thaliadau cefnogaeth. Tynnir hyn o Continuous Recording (CORE) gosodiadau a gwerthiannau tai cymdeithasol yn Lloegr, fodd bynnag mae costau cymharol ar gyfer cynlluniau ECH yng Nghymru yn debygol o fod yn debyg.

Tabl 4.3. Costau ar gyfer tai gofal ychwanegol o ddata CORE ar draws Lloegr (fesul wythnos)

ECH RHENT CYMDEITHASOL	Rhent	Taliadau Gwasanaeth	Taliadau Cefnogae th	Costau cyfan (ac eithrio Gofal/cefnogaeth ychwanegol)

Chwartel is	£65	£20	£10	£95
Cyfartaledd	£78	£35	£17	£130
Chwartel uwch	£90	£50	£30	£170

Ffynhonnell: Pannell, J. & Blood, I. (2012) *Supported housing for older people in the UK: an evidence review*

Costau cymharol y cynllun ECH a ddatblygwyd yn ddiweddar yng Nghaerdybi yw:

- ◆ Rhent yr wythnos: £89/1 gwely neu £95/2 wely
- ◆ Tâl gwasanaeth yr wythnos: £58.62
- ◆ Tâl cefnogaeth yr wythnos: £32.24

Fel y nodwyd yn adran 4.1.1. mae gan y cynllun ECH hwn fodel gwasanaeth a chyllid, hynny yw, lefel o gyllid o GSYM, nad yw'n gyson â sut mae CSYM yn dymuno datblygu cynlluniau ECH yn y dyfodol. Fe'i datblygwyd heb dîm gofal ar y safle a chyda cyllid o GSYM wedi'i 'wyro' at gostau cefnogaeth. Fodd bynnag mae cymharu â'r tabl uchod (o 2012) yn dangos er bod rhent, taliadau gwasanaeth a thaliadau cefnogaeth o fewn y chwartel uchaf, maent yn gyson â chynlluniau rhent cymdeithasol (cymdeithasau tai) ECH eraill.

Yn yr un modd mae gwaith diweddarach gan HSP a IBA i'r Joseph Rowntree Foundation ac ymgynghoriaeth fasnachol ar gyfer awdurdodau lleol yn adlewyrchu bod cynlluniau ECH cymdeithasau tai cyfredol (y tu allan i Lundain) yn codi taliadau rhent, gwasanaeth a chefnogaeth sy'n gyson â'r rhai yn nhabl 4.3 uchod. Fel arfer mae'r eithriadau mewn perthynas â datblygiadau pentref ymddeol mwy lle mae taliadau gwasanaeth wythnosol yn uwch (hyd at £100 yr wythnos mewn rhai achosion) gan adlewyrchu safon uchel iawn y cyfleusterau cymdeithasol, cymunedol a hamdden a gynhwyswyd yn y fath gynlluniau. Mae cynlluniau ECH ar Ynys Môn yn debygol o fod ar raddfa lai gyda llai o'r mathau hyn o gyfleusterau.

Mae'r costau gofal a ddarperir o fewn ECH wedi'u talu gan awdurdodau lleol mewn amryfal ffyrdd, fodd bynnag yn draddodiadol mae hyn wedi bod trwy ryw fath o drefniant 'cytundeb bloc' gyda swm o oriau gofal wedi'i bennu o fewn pris y cytunwyd arno. Fodd bynnag mae'r math o fodel gwasanaeth a amlinellir yn adran 4.2.1. (uchod), 'gwasanaeth craidd' gyda gofal yn 'ychwanegol', yn arwain awdurdodau lleol yn gynyddol, yn enwedig yng nghyd-destun cymorth wedi'i gyfeirio at y dinesydd a gwneud Taliadau Uniongyrchol, i sicrhau bod gofal ar gael ar raddfa glir a thryloyw fesul awr, i'r awdurdod lleol brynu neu i'r bobl hyn brynu, nail ai trwy Daliad Uniongyrchol neu fel hunan gyllidwyr llawn. Mae adran 3 (isod) yn datblygu hyn ymhellach fel rhan o'r model ariannol ac arbedion.

O ystyried bod angen i ECH ar Ynys Môn fod yn ddewis arall i ddefnydd gofal preswyl, mae'n angenrheidiol i ddeall costau gofal preswyl a hefyd, yn bwysig, y berthynas rhwng cost gofal preswyl a gofal yn y cartref i GSYM.

Tabl 4.4. Costau gofal preswyl ac yn y cartref ar gyfartaledd i GSYM:

Costau gofal preswyl ar gyfartaledd	Costau gofal yn y cartref ar gyfartaledd
1. Cost yr wythnos £453.00	4. Cyfradd fesul awr £14.50 (darparwr allanol)
2. Cyfraniad cleient £120.00	5. Cyfraniad y cleient: hyd at £55 yr wythnos (cyfraniad wythnosol mwyaf yn seiliedig ar bolisi Llywodraeth Cymru).
3. Cost net yr wythnos i GSYM £333.00	

Mae Tabl 4.5 (isod) yn dangos y ‘pwynt dymchwel’ lle daw’n fwy cost effeithiol i GSYM gyllido person hŷn mewn gofal preswyl o gymharu â chyllido gofal yn y cartref i gadw person i fyw yn y gymuned.

Tabl 4.5. Cymhariaeth o gostau gofal yn y cartref a gofal preswyl i GSYM

Gofal yn y cartref Oriau yr wythnos	Gofal yn y cartref: cost net i GSYM	Gofal preswyl: cost i GSYM
10	$(10 \times £14.50 - £55) = £90.00$	
15	$(15 \times £14.50 - £55) = £162.50$	
20	$(20 \times £14.50 - £55) = £235.00$	
25	$(25 \times £14.50 - £55) = £307.50$	
27	$(27 \times £14.50 - £55) = £336.50$	£333.00
30	$(30 \times £14.50 - £55) = £380.00$	

Mae tabl 4.5 yn dangos unwaith y bydd person hŷn yn derbyn dros 27 awr yr wythnos o ofal yn y cartref daw’n fwy cost effeithiol i GSYM i gyllido lleoliad gofal preswyl i’r unigolyn hwnnw. Yng nghyd-destun cynllun ECH, bydd yr un egwyddor yn gymwys (er y dibynna hynny ar y gyfradd yr awr a gyllidir o fewn cynllun ECH) a’r graddau y gall yr ‘amgylchedd’ gefnogol o fewn cynllun ECH leihau, neu arafu twf faint o ofal yn y cartref y bydd ei angen ar berson, yn enwedig o gymharu â derbyn gofal yn y cartref ond heb fod yn byw mewn ECH.

4.2. ECH Model Ariannol a Arbedion

4.2.1. Model Ariannol ECH

Seilir model ariannol hyfyw ar gyfer ECH ar Ynys Môn ar yr amgylchiadau lle gall ECH fod yn ddewis cost is o gymharu â modelau gofal eraill, yn benodol gofal preswyl ac, o bosibl, gofal yn y cartref yn y gymuned.

Mae'r amgylchiadau lle gall ECH fod yn ddewis cost is na gofal preswyl yn digwydd lle mae'r gymysgedd o amgylchedd cefnogol gyda darpariaeth 24/7 ar y safle yn golygu bod maint y gofal angenrheidiol ar gyfer person hŷn yn bosibl ar gost is na lleoliad mewn gofal preswyl (yn wahanol i ofal nyrsio).

Mae'r amgylchiadau lle gall ECH fod yn ddewis rhatach na gofal yn y cartref yn y gymuned yn seiliedig ar y pwynt lle mae gofal yn y cartref yn y gymuned yn agosau at neu wedi cyrraedd y 'pwynt trothwy' lle daw lleoliad gofal preswyl yn fwy cost effeithiol; a lle telir am ofal cartref o fewn ECH ar gyfradd is na gofal yn y cartref yn y gymuned (y rhesymeg y tu ôl i hynny yw nad oes costau teithio wrth ddarparu gofal cartref o fewn cynllun ECH ac mae gan y darparwr gyfle hefyd i dyfu a datblygu 'más critigol' o oriau gofal mewn cynllun ECH (sy'n anoddach i'w wneud i boblogaeth wasgaredig yn y gymuned ehangach).

Gosodir model ariannol ar gyfer ECH yn y taenlenni atodol, un ar gyfer Amlwch ac un ar gyfer Llangefni. Fe'i seilir ar:

- ◆ Ddarparu 'gwasanaeth craidd' sy'n cael cyllid o gefnogaeth wrth gefn CSYM (y cyfeiriwyd ato'n aml cyn hynny fel 'cefnogaeth berthynol i dai') a staff gofal ar y safle dros nos (yn darparu ymateb 24/7 effeithiol);
- ◆ Staff gofal ar y safle yn cael eu cyllido ar raddfa gytunedig fesul awr gan GSYM i gleientiaid cymwys.

Y bwriad yw cael model ariannol fel sail i GSYM i bennu'i fuddsoddiad mewn cynllun ECH mewn modd sy'n gyson ar draws pob cynllun gofal ychwanegol y gellid eu datblygu ar Ynys Môn, ac sy'n adlewyrchu cyfraniad rhesymol tuag at gostau darparu'r 'gwasanaeth craidd' gan y Darparwr ECH ac yn cynnig gwerth am arian i'r Cyngor.

Amlinellir y set lawn o ragdybiaethau sy'n sail i'r model ariannol ac arbedion yn Atodiad 1 isod.

4.2.2. ECH Model Ariannol: Cynilion amcangyfrifol

Amlinellir y model ariannol ar gyfer ECH yn y taenlenni atodedig, un ar gyfer Amlwch ac un ar gyfer Llangefni. Seilir y rhain ar:

- ◆ Y model gwasanaeth ECH a amlinellir yn adran 4.1.1. (uchod)
- ◆ Y rhagdybiaethau yn Atodiad 1.

Yn ychwanegol at y rhagdybiaethau uchod, cymerir hefyd y bydd cynllun ECH yn Amlwch yn darparu dewis arall ar wahân i gartref preswyl Brwynog ac y bydd cynllun ECH yn Llangefni yn darparu dewis arall yn Llangefni ar wahân i gartref preswyl Plas Penlan.

Mae gan Brwynog 29 lle a Phlas Penlan 27 lle. Cymerir y bydd cyfradd uchel o'r lleoedd hyn yn cael eu darparu mewn cynllun ECH fel dewis arall.

Ar gyfer cynllun ECH yn Amlwch a Llangefni mae'r model ariannol yn rhagdybio y gall model darparu staff dros nos fod naill ai'n 'gysgu i mewn' neu'n 'Effro dros nos' yn dibynnu ar y lefel a fesurwyd o anghenion y trigolion.

Mae tabl 4.6 yn crynhoi'r cynilion amcangyfrifedig posibl o ddatblygu cynllun ECH yn Amlwch a Llangefni fel dewis arall yn hytrach na gofal preswyl a phecynnau gofal yn y cartref yn y gymuned ar gyfer rhai cleientiaid.

Tabl 4.6. Arbedion posibl amcangyfrifedig

Model staff dros nos	Amlwch (ar sail cynllun ECH o 48 uned)	Llangefni (ar sail cynllun ECH o 60 uned)
	Arbedion amcangyfrifedig y flwyddyn	Arbedion amcangyfrifedig y flwyddyn
Cysgu i mewn (1 staff)	£156,633	£170,193
Effro Nos (1 staff)	£139,362	£152,922

Ffynhonnell: Taenlen/atodiadau ar gyfer Amlwch a Llangefni

Noder:

- ◆ Ar gyfer Amlwch mae'r rhaniad rhwng cleientiaid CSYM a gyfeirir o ofal preswyl a phecynnau gofal yn y gymuned yn 70%/30%
- ◆ Ar gyfer Llangefni mae'r rhaniad rhwng cleientiaid a gyfeirir o ofal preswyl a phecynnau gofal yn y gymuned yn 60%/40%

Mae'r grynodeb yn nhabl 4.6 yn dangos bod arbedion posibl amcangyfrifedig o ddatblygu ECH yn:

- ◆ Amlwch. Seiliedig ar gynllun 48 uned, rhwng £139,362 a £156,633 y flwyddyn
- ◆ Llangefni. Seiliedig ar gynllun 60 uned, rhwng £152,922 a £170,193 y flwyddyn

Effeithir yr arbedion amcangyfrifedig posibl yn bennaf gan:

- ◆ Faint y cynllun (nifer yr unedau);
- ◆ Cyfran yr holl unedau a lenwir gan gleientiaid CSYM sy'n gymwys ar gyfer cyllid gofal;
- ◆ Cydbwysedd cleientiaid CSYM rhwng y rheiny a 'arallgyfeirir' o ofal preswyl a'r rhai sy'n cael pecynnau gofal cartref yn y gymuned;
- ◆ Model staffio dros nos.

4.2.3. Cartrefi Gofal Preswyl CSYM: ECH fel Model Gwasanaeth amgen

Mae CSYM yn bwriadu rhesymoli'r chwe chartref gofal y mae'n eu rhedeg. Mae Tabl 4.7 yn crynhoi goblygiadau ariannol datgomisiynu, h.y. gwerthu neu drosglwyddo i ddarparwr arall, cartref Brwynog yn Amlwch a chartref Plas Penlan yn Llangefni.

Dangosir isod yr asesiadau ariannol blaenorol gan y Prisiwr Dosbarth ar gyfer y ddau gartref naill ai fel busnesau gweithredol neu yn nhermau gwerthu safleoedd wedi'u clirio ar gyfer eu hailddatblygu.

Tabl 4.7. Goblygiadau ariannol gwerthu'r cartrefi

	Brwynog	Plas Penlan
Ar werth fel busnes gweithredol	£675,000	£591,000
Gwerthu safle wedi'i glirio ar gyfer ei ailddatblygu	£30,000	£230,000

Ffynhonnell: Trawsnewid Gwasanaethau Gofal Preswyl ym Môn – Achos Busnes, 2012

Mae Tabl 4.8 (isod) yn crynhoi'r goblygiadau posibl o ran osgoi costau datgomisiynu Brwynog a Phlas Penlan (mewn perthynas â chostau nad ydynt yn rhai gofal).

Tabl 4.8. Osgoi costau: goblygiadau o ran datgomisiynu cartrefi preswyl y Cyngor

	Brwynog	Plas Penlan
Osgoi costau		
Lleiafswm cost brys ar gyfer dod â'r eiddo i fyny i safon dderbyniol (blwyddyn 1) Y buddsoddiad sydd ei angen i gynnal safonau (Blwyddyn 2 a Blwyddyn 3)	£117,946 £140,000	£208,983 £180,000
Osgoi costau: cyfanswm	£257,946	£388,983
Costau datgomisiynu untro		
Costau Diswyddo Amcangyfrifedig (untro)	£110,764	£144,029
Costau pensiwn ychwanegol amcangyfrifedig ar gyfer staff>55 (untro)	£40,000	£120,000
Costau diogelu lleoedd ychwanegol mewn cartrefi gofal yn y sector preifat o ganlyniad i ddatgomisiynu (untro am hyd at 1 flwyddyn)	£77,342	£75,164
Is-gyfanswm	£228,106	£339,193

Ffynhonnell: Trawsnewid Gwasanaethau Gofal Preswyl ym Môn – Achos Busnes, 2012

Rhagdybiaethau:

Darperir y rhan fwyaf o'r capasiti a gollir, os bydd y ddau gartref yn cau, yn y cynlluniau ECH newydd. Costau diogelu cartrefi gofal sector preifat ychwanegol o ganlyniad i ddatgomisiynu: tybiwyd efallai bod angen lleoli 25% o gleientiaid mewn cartrefi gofal sector preifat

Ni thybir unrhyw oblygiadau o ran TUPE

Mae'r holl ffigyrau ar gyfer 2012/13

Y prif enillion ariannol yw:

- ◆ Y derbyniadau cyfalaf posibl o ganlyniad i werthu neu drosglwyddo;
- ◆ Osgoi costau nad ydynt yn rhai gofal o ganlyniad i ddatgomisiynu'r ddau gartref.

4.3. Crynodeb a Goblygiadau

Crynodeb Amlwch: Datblygu cynllun ECH a chau/trosglwyddo Brwynog

- ◆ Datblygu ECH: Arbedion amcangyfrifedig o ran arian parod o £139,362 - £156,633 y flwyddyn
- ◆ Osgoi costau (dros 3 blynedd) o ganlyniad i ddatgomisiynu Brwynog: £257,946
- ◆ Gwerthu'r safle: Derbyniad cyfalaf amcangyfrifedig o £30,000
- ◆ Gwerthu fel busnes gweithredol: derbyniad cyfalaf amcangyfrifedig o £675,000

Crynodeb Llangefni: Datblygu cynllun ECH a chau/trosglwyddo Plas Penlan

- ◆ Datblygu ECH: Arbedion amcangyfrifedig o £152,922 - £170,193 y flwyddyn
- ◆ Osgoi costau (dros 3 blynedd) o ganlyniad i ddatgomisiynu Plas Penlan: £388,983
- ◆ Gwerthu'r safle: Derbyniad cyfalaf amcangyfrifedig o £230,000
- ◆ Gwerthu fel busnes gweithredol: derbyniad cyfalaf amcangyfrifedig o £591,000

Seilir y gwasanaeth ECH a gynigir a'i fodel cyllido ar gyfran uwch nac arferol o gleientiaid ag anghenion gofal uchel (y rheiny a 'arallgyfeiriwyd' o ofal preswyl).

Nid yw ECH yn ddewis 'hawdd' i gyflawni arbedion; mae angen rheolaeth ofalus ar y broses cyflawni arbedion o symud oddi wrth ddibyniaeth ar ofal preswyl i ddefnydd ECH, yn strategol ac yn weithredol. Gall ECH ddarparu arbedion fel dull amgen i ddefnyddio gofal preswyl ar gyfer rhai pobl os:

- ◆ Yw'r model arbedion yn glir ac yn bosibl;
- ◆ Uchafir ffrydiau cyllid ar gael mewn ECH heb fod o GSYM, hynny yw taliadau a godir gan y darparwr ECH, yn uchafu'r buddion i breswylwyr a darparwr yr ECH yn gwneud y mwyaf o incwm a enillir o ddefnydd y cyfleusterau;
- ◆ Gellir darparu'r model cyllido a gynigir yn ymarferol gan ddarparwr ECH;
- ◆ Mae CSYM yn sicrhau bod model gwasanaeth 'a gomisiynwyd ar y cyd' yn nhermau gofal a chefnogaeth.

Mae ansawdd y gwasanaeth gweithredol o fewn ECH a'r graddau y mae'r gefnogaeth waelodlin yn 'galluogi' yn allweddol i greu'r amgylchedd lle gwneir y mwyaf o annibyniaeth preswylwyr a dibyniaeth ar ofal personol uniongyrchol yn cael ei leihau. Mae hyn yn cynnwys y graddau y gall y gefnogaeth dros nos sydd ar gael o fewn cynllun ECH reoli anghenion gofal sy'n digwydd yn ystod y nos (fel arfer bydd hyn yn pennu a yw'n cysgu i mewn neu'n effro nos).

Mae gan ymarfer gweithiwr cymdeithasol/rheolwr gofal ddylanwad allweddol ar y graddau y gellir defnyddio ECH fel dewis amgen hyfyw i leoliadau preswyl a pheccynnau gofal cartref uchel; yn rhannol fel arfer cymysgedd yw hyn o'r ymwybyddiaeth o faes cyfrifoldeb ECH, y

lefelau uwch o ddibyniaeth y gellir eu cyflawni a pharhau i ddarparu cymorth wed i berson hŷn symud i ECH i fonitro effeithiolrwydd y pecyn cefnogaeth a gofal (yn ogystal â chefnogaeth anffurfiol arall sy'n digwydd yn aml o fewn cynlluniau ECH, er enghraifft gan deuluoedd a chymdogion).

Mae gofyn i ECH fod yn ddewis arall digon deniadol (i berson hŷn) o gymharu â lleoliad mewn cartref gofal preswyl a phe cyn uchel o ofal yn y cartref yng nghartref cyfredol y person.

4.4. ECH: Cyllid Cyfalaf

Mae cyllid cyhoeddus i sybsideiddio costau cyfalaf datblygu tai gofal ychwanegol ar ffurf Grant Tai Cymdeithasol ar gael i RSLau yn debygol o gael ei ostwng yn yr amgylchedd cyfredol o gyllid cyhoeddus cyfyngedig iawn.

Mae'r twf a ragwelir yn y boblogaeth hŷn gyda salwch ac anabledd cynyddol, ynghyd â lefelau cymharol uchel o berchnogaeth cartrefi, yn golygu bydd mwy o bobl yn medru a mwy na thebyg y disgwylir iddynt dalu am neu tuag at gartref o fewn datblygiad gofal ychwanegol yn ogystal â thuag at rai o'r gwasanaethau gofal, cefnogaeth ac eraill.

Y cyd-destun cyllido ar gyfer datblygiad pellach tai gofal ychwanegol yw:

- ◆ Er mwyn i'r datblygiad gofal ychwanegol fod yn hyfyw bydd angen i bartner datblygu ystyried darparu cyfran fwy o'r unedau a ddatblygir ar gyfer gwerthiant prydles, un ai yn llwyr neu trwy ryw ffurf o gydberchnogaeth.
- ◆ Er mwyn i hyn ddigwydd, bydd angen i bobl hŷn sy'n berchnogion drigolion yn eu cartrefi presennol ganfod datblygiadau gofal ychwanegol digon deniadol i fod eisiau prynu fflat.
- ◆ Fodd bynnag mae RSLau yng Nghymru wedi cael trafferth i werthu unedau mewn cynlluniau gofal ychwanegol. Bydd gweithio gyda RSLau lleol a mudiadau eraill a lwyddodd i werthu tai gofal ychwanegol mewn mannau eraill yn hanfodol i gyflawni cynlluniau yn y dyfodol.
- ◆ Mae'n bosibl y bydd angen cyllido unedau rhent fforddiadwy mewn datblygiad gofal ychwanegol, yng nghyd-destun y lleihad yn y Grant Tai Cymdeithasol fydd ar gael, yn rhannol trwy sybsidi o unedau ar werth a/ neu gyfraniadau o dir am bris is na'r farchnad.

Lluniwyd adroddiadau dewis safleoedd gan y Cyngor mewn perthynas â datblygu ECH yn Amlwch a Llangefni. Mae safle a ffefrir wedi'i ganfod yn Amlwch, sef tir ym mherchnogaeth y Cyngor ym Maes Mona. Nid yw safle a ffefrir wedi'i ganfod yn Llangefni eto.

Er mwyn i ddatblygiad ECH fod yn ddigon deniadol yn ariannol i bartner datblygu, mae'n debygol y bydd angen i safleoedd a ffefrir sydd ym mherchnogaeth y Cyngor fod ar gael i bartner datblygu am bris is na'r farchnad. O ran unrhyw gyfraniad ariannol o'r fath, bydd angen asesiad o'r cyfnod ad-dalu ariannol ar gyfer y Cyngor yn seiliedig ar asesiad o'r arbedion ariannol rhagamcanol ynghyd â'r costau rhagamcanol sy'n cael eu hosgoi sy'n gysylltiedig â datblygu a defnyddio ECH yn lle defnyddio gofal preswyl.

5. Yr Achos Masnachol

Crynodeb

Nid oedd pobl hŷn oedd wedi rhoi eu barnau eisiau byw mewn cartref gofal preswyl.

Mae pobl hŷn yn rhoi gwerth uchel iawn i gynnal eu hannibyniaeth.

Gall yr opsiwn i symud i gartref llai, sy'n haws ei reoli, sy'n hygyrch ac wedi'i leoli'n gyfleus, fel ECH, brofi i fod yn ddeniadol i nifer sylweddol o bobl.

Mae'r bob un o'r Cymdeithasau Tai yr ymgynghorwyd â hwy yn ystyried bod Ynys Môn yn lleoliad addas ar gyfer datblygiad ECH, fodd bynnag, tra bod ganddynt ddiddordeb mewn datblygu ECH yn Llangefni, nid yw yr un ohonynt ar hyn o bryd wedi ymrwymo i ddatblygu ECH yn Amlwch.

Mae'r adran hon o'r achos busnes yn asesu'r achos masnachol ar gyfer ECH yn Amlwch a Llangefni. Gwnaed hyn drwy 'brofi realiti' y rhagdybiaethau a'r model ECH arfaethedig drwy:

- ◆ Hwyluso trafodaethau ynghylch tai gofal ychwanegol gyda dau grŵp o bobl hŷn yn y ganolfan Heneiddio'n Dda yn Amlwch ac un grŵp yn Llangefni (yn cynnwys aelodau o bwyllgor llywio'r Grŵp Dros 50 Oed). Cafwyd rhwng 6 a 12 o gyfranogwyr ym mhob un o'r tri grŵp;
- ◆ Dadansoddi'r 212 o ymatebion i holiadur 'Dweud eich dweud' y Cyngor a ddosbarthwyd i bobl yn nalgylch Amlwch. Roedd y sampl yn cynrychioli cyfuniad da yn nhermau grwpiau oedran, rhyw, deiliadaeth a'r rheiny fu'n byw ym Môn ar hyd eu hoes neu am y rhan fwyaf ohoni, o gymharu â'r rheiny oedd wedi symud i mewn i'r ardal i ymddeol. Mae holiadur profi'r farchnad 'Dweud eich dweud' ar y gweill ar gyfer Llangefni.
- ◆ Cynnal trafodaethau â phartneriaid RSL lleol y Cyngor mewn perthynas â'r model/au ECH arfaethedig ynghyd â phrofi dichonoldeb datblygu yn Amlwch a Llangefni.

5.1. Y Galw am ECH: Barnau Pobl Hŷn

Teimlai 94% o ymatebwyr yr arolwg bod eu cartref presennol yn addas ar eu cyfer ar hyn o bryd ond nid oedd ond hanner ohonynt yn hyderus y byddai pethau yr un fath yn y dyfodol. Maint yr ardd a'r tŷ oedd yr eglurhad mwyaf cyffredin am hyn (gyda 42 a 34 o bobl, yn y drefn honno, yn cyfeirio at y rhain); y gost o gynnal/gwresogi'r eiddo a ddaeth nesaf (gyda 21 o bobl yn cyfeirio at y ddau); cyfeiriwyd at anhygyrchedd yr eiddo neu ei lleoliad ynysig gan grŵp llai o bobl ond a oedd yn dal i fod yn sylweddol (18 a 11 yn y drefn honno). Mae hyn yn awgrymu y dylai opsiynau i symud i eiddo llai, y gellir ei reoli'n haws, sy'n fwy hygyrch ac mewn lleoliadau hwylus fod yn ddeniadol i niferoedd sylweddol o bobl. Yn ogystal, gall dangos neu warantu y byddai costau gwresogi a chynnal yn is mewn tai gofal ychwanegol nag mewn cartref 3 llofft nodweddiadol fod yn ffactor i berswadio rhai.

5.1.1. Agweddau tuag at ofal preswyl a ECH fel dewis amgen

Roedd yr holl bobl y cawsom siarad â hwy yn glir iawn - nid oeddynt eisiau byw mewn cartref gofal preswyl. Roedd y mwyafrif o bobl yn deall y gwahaniaeth rhwng gofal preswyl, lle “nid oes gan rywun ond eu hystafell gyda llawer o bobl yn eistedd mewn cadeiriau mewn ystafell gymunol fawr”, yn erbyn ECH lle cewch eich lle eich hun a phreifatrwydd. Roedd y mwyafrif o bobl y cawsom siarad â hwy yn rhoi gwerth mawr i gynnal eu hannibyniaeth, er enghraifft drwy allu coginio, glanhau a gofalu am eu hunain, a gallu mynd a dod yn ôl eu dymuniad, gyda lle i groesawu ymwelwyr ac i ddilyn eu hobiau. Roedd gan lawer o'r bobl hŷn y buom yn siarad â hwy lefel dda o wybodaeth a dealltwriaeth am ECH a sut y mae'n gweithio. Serch hynny, roedd rhai'n teimlo y byddai angen bob amser am leoliadau gofal dwysach ar gyfer y rheiny oedd yn dioddef dementia datblygedig ac/neu a oedd angen gofal nyrsio.

Dyweddodd 5% o ymatebwyr yr arolwg eu bod eisoes yn byw mewn cartref gofal a chafwyd pedwar sylw cadarnhaol yn benodol ynghylch y gwasanaeth a dderbyniwyd ym Mrwynog. Dywedodd y mwyafrif o bobl y byddai'n well ganddynt aros yn eu cartref eu hunain (neu symud i dŷ llai/mwy hygyrch) a derbyn cefnogaeth adref pe baent yn datblygu anghenion gofal. O ran yr opsiynau eraill, roedd symud i dai gwarchod ychydig yn fwy poblogaidd na thai gofal ychwanegol yn Amlwch ynghyd â symud i mewn gydag aelodau teulu. Symud i ofal preswyl, ac wedyn symud i dai gofal ychwanegol mewn ardal arall oedd y dewisiadau lleiaf poblogaidd. Serch hynny, fel y nodwyd gan aelodau grŵp ffocws Llangefni, “mae ar bobl angen gwybod beth ydy tai gofal ychwanegol gyn talu mynegi barn yn ei gylch”.

Yn ddi-ddorol iawn, pan ofynnwyd i bobl pa mor bwysig y byddai rhai o nodweddion unigol tai gofal ychwanegol iddynt pe baent yn ystyried symud, roedd y canlyniadau'n glir. Dywedodd 93% y byddai 'byw yn annibynnol (h.y. cael eich drws ffrynt eich hun, a chegin, ystafell fyw ac ati), hyd yn oed pe bai arnoch angen cefnogaeth gan eraill' yn 'bwysig iawn'; dywedodd y 7% oedd yn weddill y byddai'n 'eithaf pwysig'. Mae'n debygol mai'r ffactor hwn, yn ogystal â'r trydydd mwyaf poblogaidd ('gallu byw efo partner ac/neu gael ffrindiau neu aelodau o'r teulu i aros dros nos') yw'r ddau brif wahaniaeth rhwng modelau tai a gofal cymdeithasol. Y ffactor pwysicaf ond un fyddai 'gwybod bod darpariaeth gofal a chymorth ar y safle ac y gellir cael help yn gyflym yn ystod y dydd neu'r nos' – dyma'r gwahaniaeth allweddol rhwng modelau gwarchod a gofal ychwanegol.

Serch hynny, roedd rhai o'r rheiny y buom yn siarad â hwy wedi codi cwestiynau a phryderon ynghylch sut y byddai ECH yn cydweddu â gweddill y system gofal cymdeithasol ac yn effeithio arni. A fyddai hyn yn gwyrddio polisi presennol y Cyngor o geisio eich cefnogi yn eich cartref eich hun mor bell â phosib? A oedd hyn yn rhan o gynlluniau'r Cyngor neu'n wahanol iddynt o ran 'hybiau cymunedol' a beth fyddai goblygiadau hyn ar gyfer y gwasanaethau Heneiddio'n Dda poblogaidd a hanfodol? A fyddai ECH ddim ond ar gyfer pobl â dementia? Cafwyd rhai pobl nad oedd ganddynt ffydd yn y Cyngor: bydd eglurder a thryloywder yn hanfodol wrth fynd ymlaen a hwyrach y bydd rhai pobl yn fwy parod i weithio â chymdeithas dai.

5.1.2. Fforddiadwyedd

Roedd y rheiny y buom yn siarad â hwy yn pryderu ynghylch p'un a allent fforddio'r holl daliadau gwasanaeth ychwanegol ynghyd â chostau gofal posibl ar ben y rhent sylfaenol/cost gychwynnol prynu uned ar les. Teimlent fod llawer o ansicrwydd mewn perthynas â fforddiadwyedd hirdymor ECH, er y cytunodd y mwyafrif y byddai gwybodaeth

wirioneddol glir am beth yn union y byddai ECH yn ei gostio yn eu helpu i wneud penderfyniad am hyn.

Yn yr arolwg, roedd mwy o bobl wedi dweud eu bod yn pryderu ynghylch fforddiadwyedd *gofal* yn y dyfodol yn hytrach na fforddiadwyedd tanwydd/gwresogi neu gostau byw cyffredinol. Roedd 57% yn disgwyl gorfod talu tuag at gostau gofal ac nid oeddynt yn hyderus y gallent fforddio hyn yn gyfforddus.

5.1.3. Deiliadaeth

Roedd ymatebion yr arolwg mewn perthynas â deiliadaeth yn ddi-ddorol. Dywedodd 70% o'r holl ymatebwyr eu bod yn berchen-feddianwyr ac roedd y mwyafrif helaeth ohonynt eisiau'r opsiwn i symud i rywle fyddai'n eiddo iddynt yn gyfan gwbl neu'n rhannol pe bai arnynt angen symud. Dywedodd 66% o berchen-feddianwyr bod hyn yn 'bwysig iawn' a dywedodd 21% ei fod yn 'eithaf pwysig'. Nid yw hyn o reidrwydd yn golygu y byddai bob un o'r bobl hyn yn ystyried prynu uned mewn cynllun gofal ychwanegol one mae'n pwysleisio pwysigrwydd cynnig yr opsiwn hwn er mwyn atal tua hanner y bobl hyn rhag troi yn erbyn y syniad yn syth oherwydd y ffaith nad yw'r opsiwn hwn ar gael o ran deiliadaeth.

Yn ein sgysiau â phobl hyn lleol, dywedodd rhai pobl hwyrach y byddent yn ystyried prynu eiddo ar les mewn datblygiad ECH os oedd yn ddigon deniadol a fforddiadwy; fodd bynnag, roeddynt yn ymwybodol hefyd o rai o'r materion mewn perthynas â chronfeydd ad-dalu, ffioedd ymadael, a thaliadau cynnal unwaith ac am byth a dywedwyd y byddai arnynt angen gwybodaeth glir gan ddarparwr y teimlent y gellid ymddiried ynddo.

Mae natur y farchnad dai yn fater i'w ystyried hefyd - dywedwyd fod prisiau tai, yn enwedig yn Amlwch, yn gymharol isel a gall gymryd amser hir i werthu eiddo, yn yr ardal honno ac weithiau yn Llangefni. Teimlodd rhai y gall hyn fod yn rhwystr rhag prynu fflat mewn ECH. Byddai gan rai pobl ddiddordeb mewn unrhyw 'gynllun' y gallai cymdeithas dai neu'r Cyngor ei ddatblygu i helpu pobl i werthu. Roedd y mwyafrif o bobl yn cytuno gyda'r syniad o fodel ddeiliadaeth gymysg h.y. un sy'n cynnwys opsiynau i bobl mewn gwahanol amgylchiadau ariannol ac sy'n ffafrio gwahanol fathau o ddeiliadaeth.

5.1.4. Elfennau cynllun ECH da

Pan ofynnwyd i ymatebwyr yr arolwg raddio pwysigrwydd 8 agwedd wahanol ar leoliad y byddent efallai'n ystyried symud iddo yn y dyfodol, graddiwyd ystyriaethau o ran lleoliad daearyddol yn bedwerydd ac yn bumed, gyda mynediad i siopau, iechyd, cyfleusterau hamdden ac ati, ac wedyn mynediad i gludiant cyhoeddus. Yn ein sgysiau â phobl hyn yn Amlwch a Llangefni, teimlai pobl y byddai lleoliad da (eithaf gwastad yn ddelfrydol) a difyr, sy'n agos i amwynderau a chluddiant cyhoeddus yn bwysig iawn er mwyn i gynllun ECH fod yn ddeniadol. Roedd pobl yn deall bod cyfleusterau ychwanegol a rennir yn cynyddu costau a hwyrach na fyddent yn ymarferol mewn cynllun llai; roeddynt yn cydnabod yr angen i gael cydbwysedd rhwng fforddiadwyedd, maint y cynllun a chreu rhywbeth moethus.

Os oedd pob un neu'r mwyafrif o'r nodweddion oedd yn fwyaf pwysig i bobl ar gael, yna byddai 65% yn ystyried byw yn Amlwch, 9% yn Llangefni, dywedodd 18% 'yn unrhyw le ym Môn' a chyfeiriodd 17% tuag at leoliadau eraill ar yr ynys (nid oedd patrwm clir yma). Roedd rhai wedi ticio mwy nag un o'r opsiynau hyn; serch hynny, dywedodd 19% na fyddent yn ystyried symud.

Yn ein sgysiau, pwysleisiodd pobl bwysigrwydd trefniadau rheoli ardderchog ynghyd â dyrannu gofalus er mwyn cyflawni cymuned gytbwys a chytûn o bobl ar draws ystod o grwpiau oedran, gydag ystod o anghenion gofal (gan gynnwys dementia) ac efallai cynnwys tenantiaid cymdeithasol a lesddeiliaid. Mynegodd rhai pryderon ynghylch pwy allai symud i'r lle drws nesaf a ph'un a fyddai'r meini prawf ar gyfer derbyniadau yn cael llacio mewn amser (fel yn achos rhai cynlluniau tai gwarchod) pe bai problemau o ran y galw am lefydd yn y dyfodol. Bydd eglurder o ran cymhwysedd (yn nhermau oedran, cysylltiadau â'r ardal leol, ac anghenion gofal) a ph'un a fydd caniatâd i gael anifeiliaid anwes yn bwysig.

5.1.5. Y Camau Nesaf

Cafwyd synnwyr cyffredinol bod angen i'r Cyngor wneud 'llawer o ymchwil' er mwyn cael y cwbl o hyn yn iawn. Yn benodol, teimlai pobl bod angen am ragor o 'ymchwil marchnad' gyda phobl leol ac y dylid ymrwymo grwpiau o bobl hyn sy'n bodoli eisoes yn y cynlluniau sy'n datblygu. Roedd pobl yn awyddus i glywed rhagor am y gwahanol fathau o fodolau ac i gael y cyfle i'w deall ac i fwydo eu barnau yn ôl.

5.2. Datblygu ECH: Landlordiaid Cymdeithasol Cofrestredig

Cynhaliwyd cyfarfodydd unigol gyda thair cymdeithas dai sy'n bartneriaid (RSL):

- ◆ Cymdeithas Tai Pennaf;
- ◆ Cymdeithas Tai Gogledd Cymru;
- ◆ Grŵp Cynefin.

Cynhaliwyd trafodaethau mewn perthynas â:

- ◆ Tystiolaeth o'r angen am ECH yn Amlwch, Llangefni a lleoliadau eraill ym Môn;
- ◆ Modelau o ECH;
- ◆ Ystyriaethau ariannol gan gynnwys y cyfuniad o ddeiliadaethau;
- ◆ Ystyriaethau o ran comisiynu;
- ◆ Safleoedd a lleoliadau.

Crynoir canlyniadau'r cyfarfodydd hyn yn nhabl 5.1 (isod).

Tabl 5.1 Crynodeb o ganlyniadau cyfarfodydd ag RSLau

	Tai Pennaf	Cymdeithas Tai Gogledd Cymru	Grŵp Cynefin
Tystiolaeth o'r angen am ECH yn Amlwch, Llangefni a lleoliadau eraill ym Môn	Yn derbyn yr angen am ECH ym Môn mewn lleoliad 'yn ne'r ynys' ac yn Llangefni. Ddim yn derbyn y dystiolaeth o'r angen am ECH y Amlwch	Yn derbyn yr angen am ECH ym Môn mewn lleoliad 'yn ne'r ynys' ac yn Llangefni. Ddim yn derbyn y dystiolaeth o'r angen am ECH y Amlwch	Yn derbyn yr angen am ECH ym Môn mewn lleoliad 'yn ne'r ynys' ac yn Llangefni. Ddim yn derbyn y dystiolaeth o'r angen am ECH y Amlwch
Modelau ECH	Mewn cynlluniau presennol y nhw yw'r landlord a'r darparwr cymorth mewn rhai cynlluniau (yn dibynnu ar drefniadau comisiynu'r awdurdod lleol). Y darparwyr gofal yw naill ai'r awdurdod lleol neu ddarparwr a benodwyd gan yr awdurdod lleol	Mewn cynlluniau presennol y nhw yw'r landlord a'r darparwr cymorth mewn rhai cynlluniau (yn dibynnu ar drefniadau comisiynu'r awdurdod lleol). Y darparwyr gofal yw naill ai'r awdurdod lleol neu ddarparwr a benodwyd gan yr awdurdod lleol	Mewn cynlluniau presennol y nhw yw'r landlord a'r darparwr cymorth mewn rhai cynlluniau (yn dibynnu ar drefniadau comisiynu'r awdurdod lleol). Y darparwyr gofal yw naill ai'r awdurdod lleol neu ddarparwr a benodwyd gan yr awdurdod lleol
Ystyriaethau ariannol gan gynnwys y cyfuniad o ddeiliadaethau	Mae pob cynllun presennol i'w rhentu. Nid oes hanes o werthiannau o fewn cynlluniau ECH.	Mae pob cynllun presennol i'w rhentu. I raddau bach, ceisiwyd annog gwerthiannau a gwerthiannau ecwiti a rennir ond ddim yn llwyddiannus hyd yma.	Mae pob cynllun presennol i'w rhentu. Nid oes hanes o werthiannau o fewn cynlluniau ECH.
Ystyriaethau o ran comisiynu	Diddordeb naill ai mewn bod yn landlord ac yn ddarparwr cefnogaeth neu ddim ond yn landlordiaid. Ddim diddordeb mewn bod yn	Diddordeb naill ai mewn bod yn landlord ac yn ddarparwr cefnogaeth neu ddim ond yn landlordiaid. Efallai yn ystyried bod yn ddarparwr	Diddordeb naill ai mewn bod yn landlord ac yn ddarparwr cefnogaeth neu ddim ond yn landlordiaid. Yn mynd ati'n weithredol i ystyried

	Tai Pennaf	Cymdeithas Tai Gogledd Cymru	Grŵp Cynefin
	<p>ddarparwr gofal cartref.</p> <p>Yn barod i ystyried model ECH sy'n cynnwys 'hyb cymunedol'. Mae Pennaf wrthi ar hyn o bryd yn datblygu cynllun yn Wrecsam a fydd yn cynnwys 'hyb iechyd' er bod angen cadarnhau'r manylion terfynol.</p>	<p>gofal cartref yn y dyfodol.</p> <p>Yn barod i ystyried model comisiynu lle mae landlord hefyd yn darparu cefnogaeth/ cefnogaeth dros nos gyda gofal cartref ar gael i gleientiaid drwy daliadau uniongyrchol.</p> <p>Yn barod i ystyried model ECH sy'n cynnwys 'hyb cymunedol'.</p>	<p>bod yn ddarparwr gofal cartref yn y dyfodol gan gynnwys o fewn ECH.</p> <p>Yn barod i ystyried model comisiynu lle mae landlord hefyd yn darparu cefnogaeth/ cefnogaeth dros nos gyda gofal cartref ar gael i gleientiaid drwy daliadau uniongyrchol.</p> <p>Yn awyddus i gynnwys 'hyb cymunedol' fel rhan o fodel ECH.</p>
Safleoedd a lleoliadau	<p>Mynegwyd diddordeb mewn datblygu ECH mewn lleoliad 'yn ne'r ynys' ond nid yn Llangefni neu Amlwch</p>	<p>Mynegwyd diddordeb mewn datblygu ECH mewn lleoliad 'yn ne'r ynys' ac yn Llangefni ond nid yn Amlwch.</p> <p>Yn ymwybodol o safleoedd posibl yn Llangefni ond roedd asesiad wedi'u canfod yn anaddas.</p>	<p>Mynegwyd diddordeb mewn datblygu ECH mewn lleoliad 'yn ne'r ynys' ac yn Llangefni ond nid yn Amlwch (serch hynny, gweler isod ynghylch Partneriaeth Cyd-Fenter bosibl).</p>

I grynhoi, roedd diddordebau yr RSLau o ran datblygu ECH ym Môn fel a ganlyn:

- ◆ Pennaf – ‘yn ne’r ynys’ (lleoliad i’w benderfynu);
- ◆ CTGC – Llangefni ac ‘yn ne’r ynys’ (lleoliad i’w benderfynu);
- ◆ Grŵp Cynefin - Llangefni ac ‘yn ne’r ynys’ (lleoliad i’w benderfynu).

Roedd yr holl drafodaethau â’r RSLau yn adeiladol iawn ac yn ystyried bod Ynys Môn yn lleoliad addas ar gyfer datblygu ECH, serch hynny nid yw unrhyw un ohonynt ar hyn o bryd wedi ymrwymo i ddatblygu ECH yn Amlwch.

Efallai y gall Grŵp Cynefin ystyried Amlwch (o bosibl) pe bai’n rhan o’r hyn a elwir ganddynt yn ‘bartneriaeth cyd-fenter’ gyda’r Cyngor. Gwelant hyn fel model ariannu a busnes amgen (rhyngddynt hwy a’r Cyngor) lle bydd y naill a’r llall yn sefydlu ‘partneriaeth cyd-fenter’, gan ymrwymo arian gan y ddwy ochr, ac yna geisio buddsoddiad gan y sector preifat mewn nifer o gynlluniau ECH posibl.

Gallai opsiynau amgen i’w hystyried ar gyfer cyflawni rhyw fath o ECH yn Amlwch gynnwys; i grynhoi:

- ◆ Datblygu ECH yn Llangefni ac mewn lleoliad ‘yn ne’r ynys’ yn gyntaf ac yna benderfynu p’un a ellir perswadio partner i ddatblygu yn Amlwch;
- ◆ Ystyried defnyddio’r model ‘partneriaeth cyd-fenter’ a awgrymwyd gan Grŵp Cynefin;
- ◆ Asesu a phrisio’r posibiladau o ran defnyddio’r cynllun tai gwarchod presennol yn Amlwch fel ECH (ond ar raddfa lai nag adeiladu ECH newydd). Byddai hyn yn gofyn am asesiad o’r cynllun/asedau (fel y gwnaed mewn cynllun tai gwarchod yn Llangefni) i asesu dichonoldeb, costau ac addasrwydd y safle ar gyfer adeilad newydd cyfyngedig o ran maint ochr yn ochr â’r unedau tai presennol.
- ◆ Canfod a chael trafodaethau â datblygwyr eraill yn y sector preifat i brofi eu parodrwydd i ystyried datblygu ECH yn Amlwch.
- ◆ Profi dichonoldeb cynnig cartref preswyl Brwynog i bartneriaid ECH posibl fel rhan o gyfle datblygu mwy yn Amlwch.

Tra hwyrach bod pob un o’r rhain yn bosibl, nid ydynt ar hyn o bryd yn darparu partner cyflenwi y gellir ei adnabod ar gyfer Amlwch.

Mae CTGC a Grŵp Cynefin yn bartneriaid cyflenwi posibl ar gyfer ECH yn Llangefni.

Yn ogystal, mae CTGC, Pennaf a Grŵp Cynefin yn ystyried bod ‘de’r ynys’ yn lleoliad posibl ar gyfer cynllun ECH.

6. Yr Achos Rheoli

Crynodeb

Mae ystyriaethau allweddol mewn perthynas â chomisiynu ECH yn cynnwys:

- ◆ Yr angen i ECH ddarparu dewis hyfiw arall yn lle'r defnydd o ofal preswyl;
- ◆ Yr angen i gyflawni arbedion ac effeithiolrwydd ariannol ar gyfer y Cyngor;
- ◆ Yr angen i ddenu Landlordiaid Cymdeithasol Cofrestredig neu gyrff sefydliadau eraill i ystyried datblygu ECH ym Môn;
- ◆ Osgoi'r 'model' comisiynu a fabwysiadwyd ym Mhenucheldre.

Dylai 'gwasanaeth craidd' integredig, sy'n cynnwys cefnogaeth 24/7 ar y safle ynghyd â staff i roi gofal dros nos, ynghyd â pheynnau ychwanegol personol o ofal cartref fel y bo angen alluogi cynllun ECH i weithredu fel dewis effeithiol (ac yn rhatach yn gyffredinol) yn lle gofal preswyl.

Bydd y Cyngor yn gweithio o fewn y canllawiau caffael priodol i sicrhau y cyflawnir gwerth gorau a bod y drefn briodol yn cael ei dilyn.

Mae'r adran hon yn nodi'r ystyriaethau comisiynu a chaffael ynghyd ag opsiynau o ran datblygu ECH yn Amlwch a Llangefni.

6.1. Fframwaith Comisiynu: Tai, llety a chefnogaeth gysylltiedig ar gyfer pobl hŷn

Mae adroddiad CSYM *Asesiad Anghenion Pobl Hŷn 2013-2033. Tai, Llety a Chefnogaeth Gysylltiedig*, yn nodi fframwaith comisiynu fel 'model' ar gyfer sut y bydd y Cyngor yn comisiynu, yn darparu ac yn dylanwadu ar wasanaethau er mwyn cyflawni ei flaenoriaethau ac yn diwallu'r anghenion a nodwyd ganddo ymhlith y boblogaeth o bobl hŷn. O'r asesiad o angen ynghyd â'r disgwyliadau ymhlith pobl hŷn a'r rheiny a fydd yn bobl hŷn erbyn 2033, (fel y nodir yn *Asesiad Anghenion Pobl Hŷn 2013-2033. Tai, Llety a Chefnogaeth Gysylltiedig*) mae'n glir bod angen ystod ehangach a mwy deniadol o dai, gofal a dewisiadau cefnogaeth na'r rheiny sy'n bodoli ar hyn o bryd.

Mae angen i ECH fod yn rhan o system gyfan o ddarpariaeth gofal a gwasanaethau tai. Mae datblygu tai a chefnogaeth briodol a gwasanaethau gofal yn gyd-ddibynnol: mae rhaid i opsiynau amgen o ran tai yn lle gofal cofrestredig gefnogi poblogaeth sy'n heneiddio ac sy'n mynd yn fwy a mwy bregus ynghyd â hyrwyddo diwylliant o fyw'n annibynnol.

Yn ogystal, mae angen sicrhau bod datblygiadau mewn perthynas â Thai Gofal Cymdeithasol yn cydweddu'n strategol a'r defnydd o Dai Gwarchod y Cyngor o ran helpu i ddiwallu ystod o anghenion tai, gofal a chefnogaeth (mae asesiad o rôl Tai Gwarchod y Cyngor y tu hwnt i gwmpas yr achos busnes hwn).

Mae tabl 6.1 (isod) yn nodi fframwaith a awgrymir ar gyfer deall y 'ddewislen' o wahanol opsiynau o ran tai, llety a chefnogaeth gysylltiedig.

Cynigir y dylid defnyddio'r 'ddewislen' hon fel fframwaith ar gyfer comisiynu tai, llety a gwasanaethau cefnogaeth cysylltiedig ar gyfer bobl hŷn yn y dyfodol. Ni fwriedir i'r ddewislen hon fod yn gyflawn: mae'n ymwneud â sicrhau bod *ystod* o opsiynau tai a llety ar gael.

Mae'r fframwaith hwn yn ymateb i'r tueddiadau a'r disgwyliadau a ganlyn

- ◆ Bydd y mwyafrif o bobl hŷn yn byw yn eu cartrefi eu hunain yn y gymuned efo pecynnau gofal cartref fel y bo angen;
- ◆ Bydd rhai pobl hŷn yn byw mewn ECH gan gynnwys y rheiny a chanddynt ofalwyr y byddai angen iddynt fel arall fod wedi symud i ofal preswyl cofrestredig;
- ◆ Mae'r defnydd o ofal preswyl cofrestredig yn lleihau fel y cefnogir pobl hŷn yn eu cartrefi eu hunain. Bydd y duedd hon yn cynyddu fel y datblygir ECH;
- ◆ Bydd gofal nyrsio cofrestredig a chartrefi gofal dementia yn darparu opsiwn ar gyfer y bobl hŷn hynny a chanddynt lefelau o anghenion gofal a nyrsio na ellir eu diwallu yn eu cartrefi eu hunain nac mewn ECH.

Tabl 6.1 Fframwaith Comisiynu: Tai, llety a gwasanaethau cefnogaeth cysylltiedig ar gyfer pobl hŷn

Mathau o ofal/cefnogaeth	Mathau o dai/llety				
	<p>Tai Prif Ffrwd</p>	<p>Tai dynodedig ar gyfer pobl hŷn</p> <p>Tai Gwarchod (i'w rhentu)</p> <p>Tai ymddeol (i'w gwerthu)</p>	<p>Tai gofal ychwanegol (gan gynnwys tai gwarchod wedi'u huwchraddio)</p> <p>Byw â Chymorth (gofal ychwanegol sector preifat)</p>	<p>Darpariaeth tai ar gyfer dementia (rhan o dai gofal ychwanegol)</p>	<p>Gofal nyrsio cofrestredig ac anghenion cymhleth / gofal dementia</p>
Teleofal	Pecynnau Teleofal haenog ar gael		Teleofal ac ymateb ar y safle	Teleofal ac ymateb ar y safle	Amherthnasol
Gofal Cartref (gan gynnwys gofal 24/7)	Gofal yng nghartref yr unigolyn ei hun yn seiliedig ar angen		Gofal 24/7 ar y safle	Gofal 24/7 ar y safle	Gofal 24/7 ar y safle
Cefnogaeth/ Cefnogaeth yn gysylltiedig â thai	Cefnogaeth yng nghartref yr unigolyn ei hun yn seiliedig ar angen		Cefnogaeth ar y safle	Cefnogaeth ar y safle	Cefnogaeth ar y safle
Darpariaeth seibiant	Yn y gymuned neu ar gael mewn cynlluniau tai gofal ychwanegol/gofal cofrestredig		Posibilrwydd o fod wedi'i leoli ar y safle	Posibilrwydd o fod wedi'i leoli ar y safle	Posibilrwydd o fod wedi'i leoli ar y safle
Model hyb cymunedol			Lleoliad posibl ar gyfer hyb cymunedol		

Yn seiliedig ar Asesiad Anghenion Pobl Hŷn Ynys Môn 2013-2033. Tai, Llety a Cefnogaeth Gysylltiedig

6.2. Trefniadau comisiynu ar gyfer ECH: Dewisiadau o ran Comisiynu

Mae awdurdodau lleol wedi mabwysiadu amryw ymagweddau comisiynu ynghyd â 'modelau' ar gyfer comisiynu ECH. Tueddwyd i'r rhain gael eu harwain dan y 'ffrydiau' ariannu sy'n talu am yr elfennau o ECH (e.e. arian Cefnogi Pobl ar gyfer 'cefnogaeth sy'n gysylltiedig â thai' ynghyd â'r Gwasanaethau Cymdeithasol i Oedolion ar gyfer arian gofal) yn hytrach na bod yn seiliedig ar fframwaith comisiynu penodol a'r dymuniad i gomisiynu gwasanaeth sy'n 'ddi-dor' o bersbectif preswylwyr.

Mae table 6.2 isod yn crynhoi'r prif ddewisiadau o ran comisiynu.

Tabl 6.2. Opsiynau Comisiynu ECH

Opsiwyn	'Model' Comisiynu	Sylwadau
1	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Darpariaeth tai – RSL ◆ Darpariaeth 'Cymorth sy'n Gysylltiedig â Thai' – RSL neu ddarparwr arall ◆ Darpariaeth gofal, gan gynnwys staff gofal dros nos – darparwr gofal ar wahân (y sector annibynnol neu'r awdurdod lleol) Ar y safle ac oddi ar y safle 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Darparwyr gwahanol ac ar wahân ar gyfer gwahanol elfennau o'r gwasanaeth ◆ Gwahanu tai o gefnogaeth a gofal ◆ Bu tueddiad i gaffael gofal ar wahân yn defnyddio cytundebau 'bloc' ◆ Yn llai hyblyg i breswylwyr yn nhermau defnyddio Taliadau Uniongyrchol i brynu gofal ◆ Mae tueddiad i'r awdurdod lleol fod wedi'i 'gloi' mewn model costau llai hyblyg sy'n gysylltiedig â chytundebau 'bloc' ◆ Mae cytundebau bloc yn cynnig sicrwydd a diogelwch ariannol i ddarparwyr gofal ◆ Nid oes gan y darparwr tai reolaeth dros y darparwr gofal yn eu cynllun ECH (er y gallant fod wedi chwarae rôl yn ei benodi gyda'r ALI) ◆ Posibiliadau o gael gwasanaeth nad ydyw mor 'ddi-dor' ar gyfer preswylwyr ◆ Mae gan yr awdurdod gytundebau ar wahân ar gyfer cefnogaeth a gofal
2	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Darpariaeth tai – RSL ◆ Darpariaeth 'Cymorth sy'n Gysylltiedig â Thai' – RSL ◆ Darpariaeth gofal, gan gynnwys staff gofal dros nos – darparwr gofal ar wahân (y sector annibynnol neu'r awdurdod lleol) Ar y safle 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Gwahanu tai o gefnogaeth a darpariaeth gofal ◆ Bu tueddiad i gaffael gofal ar wahân yn defnyddio cytundebau 'bloc' ◆ Yn llai hyblyg i breswylwyr yn nhermau defnyddio Taliadau Uniongyrchol i brynu gofal ◆ Mae tueddiad i'r awdurdod lleol fod wedi'i 'gloi' mewn model costau llai hyblyg sy'n gysylltiedig â chytundebau 'bloc' ◆ Mae cytundebau bloc yn cynnig sicrwydd a diogelwch ariannol i ddarparwyr gofal ◆ Nid oes gan y darparwr tai reolaeth dros y darparwr gofal yn eu cynllun ECH (er y gallant fod wedi chwarae rôl yn ei benodi gyda'r ALI) ◆ Posibiliadau o gael gwasanaeth mwy di-dor ar gyfer preswylwyr ◆ Mae gan yr awdurdod gytundebau ar wahân ar gyfer cefnogaeth a gofal
3	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Darpariaeth tai – RSL ◆ 'Gwasanaeth' craidd sy'n cynnwys cefnogaeth (diffiniad 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Y darparwr tai yw'r landlord ac mae'n gyfrifol am sicrhau'r ddarpariaeth o'r 'gwasanaeth craidd' 24/7 mewn cynllun ECH – cefnogaeth a darpariaeth staff dros nos. ◆ Mae'r gefnogaeth yn fwy hyblyg na diffiniadau sy'n seiliedig ar 'gymorth sy'n gysylltiedig â thai'

Opsiw'n	'Model' Comisiynu	Sylwadau
	<p>ehangach na 'cymorth sy'n gysylltiedig â thai') ynghyd â darpariaeth staff gofal dros nos – RSL neu bartner gofal</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ Darpariaeth gofal – Darparwr gofal naill ai yn y sector annibynnol neu'n cael ei rheoli gan RSL. Ar y safle. 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Mae'r ffiniau rhwng staff cefnogi a staff sy'n darparu'r gwasanaeth dros nos yn cael eu dileu ◆ Gall preswylwyr sydd angen gofal ddewis i dderbyn Taliad Uniongyrchol i brynu eu gofal gan ddarparwr gofal ar y safle (neu ddarparwr gofal arall) neu gyfarwyddo'r Cyngor i'w brynu ar eu rhan ◆ Mae'r model gofal cartref o fewn ECH yn adlewyrchu'r model ar gyfer gofal cartref yn y gymuned ◆ Gall y darparwr gofal ar y safle fod yr RSL neu ddarparwr gofal arall ◆ Mae gan yr awdurdod lleol gytundeb â'r RSL ar gyfer cyflenwi'r gwasanaeth ECH a gellir cyflawni'r deilliannau ◆ Nid oes gan yr awdurdod lleol gytundebau bloc ar gyfer darpariaeth gofal ◆ Mae gan yr awdurdod lleol sicrwydd o ran ei lefel ariannu ar gyfer 'gwasanaeth craidd' ond nid yw ond yn ariannu gofal y mae ei angen (yn hytrach na thrwy 'gytundeb bloc') ◆ Mae gan y RSL y cyfrifoldeb am sicrhau y darperir gwasanaeth 'di-dor' i breswylwyr

Ni fwriedir hon fod yn rhestr gyflawn: mae'n bosibl amrywio'r opsiynau hyn ar gyfer tai, gofal a chefnogaeth.

Mae ystyriaethau allweddol mewn perthynas â chomisiynu ECH yn cynnwys:

- ◆ Yr angen i ECH ddarparu dewis amgen hyfyw yn lle'r defnydd o wasanaethau gofal preswyl;
- ◆ Yr angen i gyflawni arbedion ac effeithiolrwydd ariannol ar gyfer y Cyngor;
- ◆ Denu RSLau neu sefydliadau eraill i ystyried datblygu ECH ym Môn;
- ◆ Osgoi'r 'model' comisiynu a fabwysiadwyd ym Mhenucheldre.

Er y gallai fod yn bosibl defnyddio bob un o'r tri opsiwn comisiynu hyn yn y tabl uchod i geisio bod yn gyson â'r ystyriaethau hyn, mae Opsiwn 3 yn debygol o fod yn cydweddu'n fwyaf cyson â'r ystyriaethau hyn.

Mae osgoi'r defnydd o gytundeb bloc ar gyfer gofal cartref o fewn ECH yn fecanwaith allweddol ar gyfer rheoli'r costau gofal o fewn cynllun ECH gan fod y Cyngor yn mynd ati'n effeithiol i reoli'r broses asesu sy'n pennu anghenion cymwys ynghyd â chost gofal; nid yw'r Cyngor ond yn ariannu gofal a gyflenwir yn seiliedig ar anghenion cymwys sydd wedi'u hasesu ar gyfer preswylwyr. Ceir cyfle hefyd i reoli'r costau hyn ymhellach drwy gymryd trosolwg manwl o'r holl becynnau gofal cartref o fewn cynllun ECH gan weithiwr/weithwyr cymdeithasol. Tybir na fydd y Cyngor yn darparu gofal cartref o fewn cynlluniau ECH.

Mae'r model 'gwasanaeth craidd' o gefnogaeth 24/7 a darpariaeth staff dros nos yn sicrhau bod gan gynllun ECH y sylfaen craidd i fod yn ddewis amgen effeithiol yn lle defnyddio gofal preswyl gyda phecynnau gofal cartref y gellir eu teilwra ac sy'n hyblyg o ran diwallu anghenion penodol unigolion (o fewn y cyfyngiad o fod am gost is o gymharu â lleoliad mewn gofal preswyl).

Mantais i'r Cyngor yw ei fod yn rhoi'r cyfrifoldeb ar RSL i reoli a chyflenwi'r gwasanaeth ECH gyda'r posibilrwydd hefyd o fod y darparwr gofal neu i benodi darparwr gofal ar y safle gyda'r Cyngor. Y fantais i RSL yw bod ganddynt reolaeth dros yr hyn sy'n digwydd yn eu cynllun ECH yn hytrach na chael darparwr gofal sydd wedi'i benodi'n allanol gan y Cyngor.

Yn nodweddiadol, byddai'r arian ar gyfer 'gwasanaeth craidd' mor integredig yn dod o gyfuniad o'r Gwasanaethau Cymdeithasol i Oedolion ac arian Cefnogi Pobl ond gyda'r bwriad o gael model gwasanaeth sydd wedi'i gomisiynu ar y cyd. Mae'n osgoi comisiynu 'cymorth sy'n gysylltiedig â thai' a gofal ar wahân ac mae'n seiliedig ar brofiad o wasanaeth 'di-dor' i breswylwyr.

6.3. ECH: Manyleb

Bwriedir i'r fanyleb ar gyfer ECH arwain yr hyn y dylai tai gofal cymdeithasol fod fel cynnig deniadol ar gyfer pobl hŷn ac anabl. Dylai hyn arwain datblygiad adeiladau newydd, fodd bynnag, bydd angen ymagwedd bragmatig tuag at uwchraddio cynlluniau tai gwarchod presennol yn nhermau pa mor 'agos' y gall cynllun uwchraddedig fod i'r nodweddion hyn. Mae'r tabl yn Atodiad 2 yn crynhoi'r elfennau 'hanfodol' a 'dymunol' a awgrymir ar gyfer tai gofal ychwanegol ar gyfer cynlluniau sydd wedi'u hadeiladu o'r newydd ac uwchraddio/ailldatblygu tai gwarchod.

Am resymau economaidd, y maint arferol ar gyfer datblygiad sy'n hyfyw yn ariannol yw o leiaf 50-60 eiddo. Serch hynny, o ystyried maint bach y mwyafrif o aneddiadau ym Môn ynghyd â'r angen i fod yn hyblyg o ran cyfyngiadau safleoedd a'r hyn y gall RSLau eu datblygu, bydd angen datblygu cynlluniau llai.

6.4. Ystyriaethau o ran Caffael

Ceir nifer o ymagweddau y gall y Cyngor eu mabwysiadu i gaffael ECH:

- (A) Ymarfer caffael ffurfiol i ddewis darparwyr priodol (fel sefydliadau tai ond ddim wedi'u cyfyngu iddynt) y bydd y Cyngor yn gweithio â hwy i gyflenwi'r ECH sy'n ofynnol;
- (B) Lle bo Grant Tai Cymdeithasol ar gael, gweithio gyda 'rhestr gymeradwy' o RSLau y gall y Cyngor weithio â hwy i gyflenwir ECH sy'n ofynnol gan gynnwys y ddarpariaeth o fodel 'gwasanaeth craidd' a nodir yn adran 6.2. (uchod);
- (C) Gweithio ag unrhyw ddarparwr all ddangos y gallu i gyflenwi yn ôl manyleb ar gyfer y ECH sy'n ofynnol;
- (D) Caffael gofal cartref o fen cynlluniau ECH ar wahân i 'ddewis' RSLau/darparwyr tai i gyflenwi cynlluniau ECH.

Nid yw'r rhestr hon o opsiynau'n gyflawn.

Yn nodweddiadol, ystyriwyd ei bod yn 'arfer dda' caffael tai o fewn ECH ar wahân i ofal/cefnogaeth. Mae cysylltiad anorfod rhwng cefnogaeth a phobl yn gallu byw yn llwyddiannus yn eu cartrefi eu hunain. Gall y gefnogaeth hon amrywio o lefel isel iawn i helpu i reoli tenantiaeth a hanfodion bywyd bob dydd i becyn dwys o ofal cartref i helpu i reoli pob agwedd ar fywyd.

Fodd bynnag, fel y mae'r 'model' o ofal cymdeithasol yn symud tuag at gefnogaeth a gyfeirir at y dinesydd gydag unigolyn yn gallu dewis (o fewn terfynau penodol) sut i wario arian i ddiwallu eu hanghenion gofal cymwys, yna, yn ei hanfod, y dewis a wneir gan yr unigolyn hyn/anabl yw p'un ai i symud i gynllun ECH ai peidio gyda'r gallu i brynu gofal gan ddarparwr ar y safle os dymunant wneud hynny (neu ddewis gwasanaeth wedi'i reoli gyda phe cyn gofal a ariannir gan y Cyngor).

6.5. Yr Ymagwedd Arfaethedig

Bydd y Cyngor yn gweithio o fewn y canllawiau caffael priodol i sicrhau ei fod yn cyflawni'r gwerth gorau am arian a'i fod yn dilyn y drefn briodol.

Wrth fynd ymlaen i ddatblygu ECH bydd y Cyngor:

- ◆ Yn cynnal proses ymgynghori yn Amlwch a Llangefni;
- ◆ Yn cwblhau Asesiad Effaith ar Gydraddoldeb ar gyfer y ddwy ardal.

7. Crynodeb o Dystiolaeth

Mae'r achos busnes hwn yn dwyn ynghyd y dystiolaeth i ddangos:

- ◆ Mae digon o angen a galw am ECH yn Amlwch a Llangefni, yn nhermau tueddiadau demograffig ac anghenion gofal;
- ◆ Mae ECH yn hyrwyddo ansawdd bywyd a chanlyniadau cadarnhaol ar gyfer pobl hŷn yn nhermau eu hiechyd corfforol a'u diogelwch, eu hannibyniaeth a'u lles;
- ◆ Mae pobl hŷn sydd ar hyn o bryd yn byw yn eu cartrefi eu hunain yn Amlwch a Llangefni yn awyddus iawn i barhau i fyw'n annibynnol (h.y. gyda'u drws ffyrnt eu hunain a'u hawliau tai) pe bai angen iddynt symud o'u cartrefi presennol. Mae'r mwyafrif ohonynt yn bendant nad ydynt eisiau byw mewn gofal preswyl;
- ◆ Ceir nifer o arbedion ariannol³:
 - Yn ogystal, mae'n fwy cost effeithiol i'r Cyngor ddarparu gofal mewn lleoliad Gofal Tai Ychwanegol yn hytrach na mewn Gofal Preswyl. Rhagamcanir y bydd yr arbedion hyn rhwng £139,362 a £156,333 y flwyddyn yn Amlwch, a rhwng £152,922 a £170,193 y flwyddyn yn Llangefni (mae'r ffigyrau'n dibynnu ar y model cyflenwi gofal).
 - Osgoi costau – ceir arbedion pellach drwy beidio gorfod ariannu cost dod â'r cartrefi i fyny i safon dderbyniol. Dros dair blynedd, amcangyfrifir y ffigyrau hyn fel a ganlyn: Brwynog £257,946 a Phlas Penlan £388,983.
 - Yn ogystal, byddai derbyniad cyfalaf ychwanegol pe bai'r cartrefi/safleoedd yn cael eu gwerthu.
- ◆ Mae ECH fel arfer yn opsiwn mwy deniadol ar gyfer pobl hŷn o gymharu â gofal preswyl; mae'r cyfraniad ariannol mwyaf o fewn ECH yn is na hynny o fewn gofal preswyl ac, yn ogystal, mae gan rywun hŷn sy'n byw mewn ECH yr hawl i'r ystod lawn o fudd-daliadau lles felly bydd ganddynt incwm wythnosol net uwch.
- ◆ Mae datblygu ECH yn Amlwch a Llangefni yn gynaliadwy yn ariannol ar gyfer y Cyngor.
- ◆ Nid yw'n gynaliadwy, yn ariannol ac yn strategol, i'r Cyngor gomisiynu ECH yn Amlwch a Llangefni **ynghyd â** bod yn ddarparwr gofal preswyl yn yr ardaloedd hyn.
- ◆ Mae partneriaid posibl ar gyfer datblygu ECH yn Llangefni wedi'u canfod; mae'r Cyngor yn gweithio i ganfod partner neu bartneriaid yn Amlwch. Bydd hyn yn cynnwys edrych ar ystod o ddulliau o gyflenwi ECH yn y ddwy ardal.

³ It should be noted that these figures are based on net revenue budgets for 2013/14 & need to be updated for 2014/15. They also exclude an allowance for depreciation and health. In addition there will be one-off costs – at the due point in time - of closure of any homes, including staff redundancy as well as the possible cost of alternative residential placements for some clients, this estimated as: Brwynog £228k and Plas Penlan £339k

Atodiad 1. Model Ariannol: Tybiaethau

1. Bydd rhai preswylwyr ECH yn ariannu eu hunain, h.y. byddant yn ariannu'r rhent, y costau gwasanaeth, costau eraill a chostau gofal (hyd at uchafswm o £55 yr wythnos ar gyfer gofal) o'u hadnoddau eu hunain. Serch hynny, bydd canran y preswylwyr sy'n ariannu eu hunain yn amrywio rhwng cynlluniau gofal ychwanegol yn seiliedig ar eu lleoliad a pholisiau ar arferion dyrannu.
2. Tybir y bydd y gyfradd a godir yr awr am ofal a fydd yn berthnasol mewn cynllun ECH yn £13.05 yr awr. Bydd y gyfradd hon yn cynnwys yr holl gostau. Mae hyn yn seiliedig ar gyfradd yr awr o £14.50 llai 10% i ganiatáu ar gyfer dim costau teithio.
3. Darperir gofal o fewn cynllun ECH o fewn 'bandiau gofal' dynodedig. Bwriedir i'r bandiau hyn sicrhau bod cydbwysedd o ran anghenion dibyniaeth uchel, canolig ac isel yn y cynllun. Tybir bod y bandiau gofal a ganlyn yn berthnasol:
 - ◆ Mae isel yn 0-7 awr o ofal yr wythnos;
 - ◆ Mae canolig yn 7-14 awr o ofal yr wythnos;
 - ◆ Mae uchel yn 15+ awr o ofal yr wythnos. Tybir y byddai rhai cleientiaid a chanddynt lefel uchel o anghenion yn gymwys i gael arian gan iechyd fel rhan o'u pecynnau gofal wythnosol.
4. Mae 75% o'r unedau mewn cynllun ECH ar gyfer bobl ag anghenion gofal. O'r rhain:
 - ◆ Bydd 60-70% o'r unedau hyn ar gyfer cleientiaid sydd naill ai mewn cartrefi gofal preswyl neu y gellid eu 'dargyfeirio' o gael eu derbyn i gartref preswyl gyda phe cyn priodol o ofal mewn cynllun ECH. Ar gyfartaledd, tybir bod ar y cleientiaid hyn angen 17.5 awr o ofal yr wythnos (cyn cyfateb i gyfartaledd o 2.2 awr o ofal uniongyrchol i bob cleient y diwrnod) mewn cynllun ECH.
 - ◆ Bydd 30-40% o'r unedau hyn ar gyfer cleientiaid sy'n derbyn pecyn gofal cartref o fewn eu cartref presennol yn y gymuned.
5. Bydd ariannu'r 'gwasanaeth craidd' yn cynnwys cyfraniadau gan y ffynonellau incwm a ganlyn sydd ar gael i'r darparwr ECH:
 - ◆ Rhent;
 - ◆ Taliadau gwasanaeth;
 - ◆ Taliadau a godir ar gyfer gwasanaethau eraill;
 - ◆ Arian gan CSYM.
6. O ran holl gostau rheolwr cynllun ECH a hyd at 25% o staff eraill (staff sy'n rhoi cefnogaeth) gellir eu darparu drwy rent a thaliadau gwasanaeth eraill.
7. Mae'r cyfraniad ariannol gan CSYM tuag at gost y gwasanaeth craidd, h.y. staff cefnogi a staff dros nos ym mhob cynllun ECH yn seiliedig ar:

- ◆ Yr hyn sy'n cyfateb i 2 aelod staff cefnogi cyfwerth ag amser llawn (FTE) mewn cynllun gofal ychwanegol o 80 uned; sy'n cyfateb i tua £60,000 y flwyddyn.⁴ Mae'r cyfraniad arian sy'n daladwy gan CSYM yn seiliedig ar gyfrifiad pro rata ar gyfer cynllun ECH yn seiliedig ar nifer yr unedau llety (o gymharu â chynllun o 80 uned) e.e. byddai cynllun ECH 40 uned yn derbyn £30,000, sy'n cyfateb i £14.42 yr uned yr wythnos). Ar y daenlen sydd ynghlwm, cyfeirir at hyn fel 'Cost flynyddol gwasanaeth craidd (cefnogaeth)'.
- ◆ Darpariaeth staff dros nos yn seiliedig naill ai ar fodel 'cysgu i mewn' neu fodel noson effro. Ar y daenlen sydd ynghlwm, cyfeirir at hyn fel 'Cost flynyddol y gwasanaeth craidd (gofal nos)'.

Model Staffio Cysgu i Mewn

Mae hwn yn seiliedig ar £70 y noson ar gyfer un aelod staff ar y safle am gyfnod o 9 awr dros nos (e.e. o 10.30pm - 7.30am). Mae hyn yn cyfateb i £25,480 y flwyddyn.

Model staffio noson effro

Mae hwn yn seiliedig ar raddfa o £13.05 yr awr ar gyfer un aelod staff ar y safle am gyfnod o 9 awr dros nos (e.e. o 10.30pm – 7.30am). Mae hyn yn cyfateb i £42,751 y flwyddyn.

8. Mae cyfanswm y cyfraniad ariannol blynyddol gan CSYM tuag ag 'wasanaeth craidd' mewn cynllun ECH yn seiliedig ar y cyfraniad pro rata a asesir tuag at gostau darparu gofal ynghyd â chostau darpariaeth staff dros nos.

⁴ Based on Welsh Government Supporting People Guidance (£30,000 FTE support worker cost)

Atodiad 2. Manyleb Amlinellol ar gyfer ECH

Nodweddion tai gofal ychwanegol	Datblygiad newydd: tai gofal ychwanegol		Uwchraddio tai gwarchod: tai gofal ychwanegol	
	Hanfodol	Dymunol	Hanfodol	Dymunol
Anheddau hunangynhwysol o o leiaf 50m ² ar gyfer fflat 1 llofft, 60m ² ar gyfer 2 llofft. Dylent gynnwys cegin ac ystafell ar gyfer bath/cawod.	x			x
Dylai'r dyluniad adlewyrchu symudedd cyfyngedig, iechyd meddwl ac anghenion eraill preswylwyr. Mae Safonau Cartrefi Gydol Oes yn ddymunol.	x			x
Mae angen i ddyluniadau fod yn addas ar gyfer anghenion dementia. Mae angen darpariaeth ar gyfer pobl a chanddynt anableddau difrifol sydd angen manyleb mynediad llawn i gadair olwyn ynghyd â thraciau ar gyfer offer codi. Bydd angen i beth darpariaeth fod yn addas i bobl hŷn ag anableddau dysgu.	x			x
Dylai gwasanaethau gynnwys tîm gofal a chefnogaeth ar y safle sydd ar gael 24 awr y dydd. Cyfleusterau staff digonol sy'n addas ar gyfer eu graddfa fel y bo angen.	x		x	
Rhagwelir y bydd y mwyafrif o gynlluniau gofal ychwanegol yn darparu lleoliad i staff gofal a chefnogaeth ddarparu gwasanaethau allgymorth i'r ardal leol.	x		x	
Dylai bod gan ddatblygiadau ystod o gyfleusterau cymunol sy'n mynd y tu hwnt i'r rheiny a geir mewn tai gwarchod traddodiadol ond sy'n addas i'w maint.	x		x	
Ffefrir datblygiadau deiliadaeth gymysg yn hytrach nag un math o ddeiliadaeth.		x		x
Dylid rheoli'r tai sy' cael eu gosod ac anelu i ddarparu balans o ran lefelau angen. Bydd y cyfuniad yn cael ei bennu fesul cynllun.	x			x

Nodweddion tai gofal ychwanegol	Datblygiad newydd: tai gofal ychwanegol		Uwchraddio tai gwarchod: tai gofal ychwanegol	
	Hanfodol	Dymunol	Hanfodol	Dymunol
Fan leiaf, fel mewn tai gwarchod arferol, dylai bod gan bob cynllun system larwm ynghyd â system agor drysau o bell. Mae'n ddymunol sicrhau bod ystod o synwryddion amgylcheddol a thechnoleg gynorthwyol bersonol ar gael i unigolion. Mae hyn yn helpu i sicrhau diogelwch ond hefyd yn cynorthwyo o ran o ddarpariaeth economaidd o rai agweddau ar ofal.	x		x	
Yn nodweddiadol, mae'r ddarpariaeth o brydau drwy ryw fath o fwyty/caffi yn elfen hanfodol, serch hynny, mewn cynlluniau llai, gall prydau sydd wedi'u coginio'n ffres ar y safle fod yn afrealistig.	x		x	
Yn gyffredinol, dylai cyfleusterau cymunol fod ar gael i'r gymuned ehangach. Yn achos bwyty/caffi mae hyn yn eu helpu i fod yn hyfyw.	x		x	
Bydd trefniadau rhwng y darparwr gofal a thai yn amrywio. Awgrymir nad yw hyn yn atal y landlord rhag bod y darparwr gofal a chefnogaeth lle maent yn ennill tendr gofal neu lle cawsant eu dewis gan feddianwyr gyda thaliadau uniongyrchol neu sy'n ariannu eu hunain.		x		x
O ran diwylliant cynlluniau, yn gyffredinol, dylent hyrwyddo annibyniaeth a heneiddio'n iach ac yn egniol ac osgoi gwneud i bobl heneiddio'n ddiangen neu cyn eu hamser. Ystyrir fod gweithgareddau cymdeithasol ac iechyd yn rhan hanfodol o'r ethos hwn mewn gofal ychwanegol.	x		x	

Cyfeiriadau

Baumker, T., Netten, A., Darton, R. & Callaghan, L. (2011) Evaluating Extra Care Housing for Older People in England: A Comparative Cost and Outcome Analysis with Residential Care, *Journal of Service Science and Management*, 2011, 4, pp. 523-539

Callaghan, L., Netten, A. & Darton, R. (2009) The Development of Social Well-Being in New Extra Care Housing Schemes, Joseph Rowntree Foundation, York

Croucher, K. & Bevan, M. (2012) Promoting supportive relationships in housing with care, Joseph Rowntree Foundation, York

Kneale, D. (2013) What role for extra care housing in a socially isolated landscape? Housing LIN

Netten, A., Darton, R., Baumker, T. & Callaghan, L. (2011) Improving housing with care choices for older people: an evaluation of extra care housing, PSSRU/Housing LIN

Pannell, J., Blood, I., & Copeman, I. (2012) Affordability, Choices and Quality of Life in Housing with Care, Joseph Rowntree Foundation, York

Weiss, W & Tuck, J. (2013). An Evaluation of Extra Care Housing schemes in East Sussex. Housing LIN.